

Ett originalverk och två **lättlästa** versioner, vad skiljer de tre åt?

**Narratologiska närläsningar av George Orwells
1984**

Av: Patrik Thalén

Handledare: Christina Svens
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Magisteruppsats 30 hp
Litteraturvetenskap | Höstterminen 2021

Abstract

An original work and two easy-to-read versions: What distinguishes the three? Narratological close readings of George Orwell's *1984*

This thesis explores a novel's potential transformations when adapted into the easy-reader format. In early 2021, two distinct easy-reader adaptations of George Orwell's *1984* were published, accompanied by a new translation of the original full-length version. This analysis primarily seeks to study whether the theme of surveillance undergoes alteration in the easy-reader adaptations, potentially becoming stricter or facilitating a more nuanced interpretation. A notable difference in length among the three versions was observed; when compared as audiobooks at a consistent speed (words per minute), their durations are as follows: the original text: 10 hours and 7 minutes, adapted text 1 by Book Publisher Hedvig: 2 hours and 9 minutes, and adapted text 2 by Vilja Publisher: 33 minutes.

Employing comparative close reading and drawing on narratological theory, this study is inspired by the distinctions between round and flat characters, as discussed by E.M. Forster, Maria Nikolajeva, and Mieke Bal. Regarding the theme of surveillance, the thesis concludes that the adaptations do not exhibit as drastic changes as one might anticipate. Analysis of the characters' transformations in response to surveillance reveals that their portrayal becomes harsher and more rugged in the easy-reader versions compared to the original text. Nevertheless, the shortest adapted text maintains the closest resemblance to the original.

Keywords: Orwell, *1984*, easy reader, er, narratology, Oceanien, Winston Smith, Big brother, surveillance

Populärvetenskaplig sammanfattning

Uppsatsen undersöker hur George Orwells roman *1984* (1949) *har* eller *inte har* förändrats i och med att den skrivs om till det som kallas för *lättläst*. I och med att en bok skrivs om till *lättläst* innebär det att *omskrivaren* måste ta beslut beroende på hur mycket den vill förkorta originalversionen. I fallet med Orwells bok *1984* publicerades det två lättlästa versioner under början av 2021, samt en nyöversättning från romanens originalspråk till svenska. Det är således nyöversättningen som använts som referensmaterial för att utvinna hur de lättlästa anpassningarna ter sig i jämförelse med originalet. De lättlästa versionernas längd som ljudbok motsvarar 2 tim och 9 min för bokförlaget Hedvigs version och Vilja förlags version är 33 min. I jämförelse med originalets 10 tim och 7 min är det således en markant skillnad mellan originalverk och de lättlästa versionerna.

Undersökningen är genomförd med narratologisk teori som utgångspunkt, vilket innebär att ta fasta på olika hållpunkter exempelvis rollfigurer, händelser i det material som skall analyseras och sedan jämföra det med de andra versionerna.

Den övergripande frågan behandlar ett av bokens huvudteman – övervakning – och hur det påverkar invånarna i det fiktiva landet Oceanien som historien utspelar sig i, samt jämför hur övervakningen förändras i de lättlästa versionerna.

Granskningen visar att de lättlästa versionerna återberättar ett mer strikt övervakningssamhälle än originalversionen. Emellertid bör det påpekas att den kortaste versionen, som motsvarar 33 min framställer ett mer likt samhälle som återfinns i originalet än den på 2 tim och 9 min. Det ger analysen en tvist som antyder att en längre eller tjockare bok inte alltid innebär att den återberättar mer eller på ett *bättre* sätt då det handlar om hur innehållet förändras och inte mängden material.

Nyckelord: Orwell, *1984*, lättläst, LL, LL-gruppen, narratologi, Oceanien, Winston Smith, Storebror, övervakning

Innehållsförteckning

Inledning	5
1. Introduktion	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Tidigare forskning	7
1.3 Teori och metod	11
1.4 Lättläst en bakgrund	16
Undersökning	18
2. Introduktion till materialet	18
2.1 Tre versioner av 1984 – tre olika tjocka böcker?	18
2.2 Tre versioner av 1984 – en autentisk och två anpassade	18
2.3 1984 en kort sammanfattning	20
3. De tekniska övervakningsverktygen – Motiven – Affischer, Teleskärmar, Mikrofoner	21
3.1 Affischen – Storebror ser dig	21
3.2 Teleskärmar som ser och hör	23
3.3 Mikrofoner som lyssnar	29
3.4 Summerande analys – Motiven – De tekniska övervakningsverktygen	31
4. De mänskliga övervakningsverktygen – Motiven – Spanarna, Tankepolisen	32
4.1 Spanarna	33
4.2 Tankepolisen	35
4.3 Summerande analys – Motiven – De mänskliga övervakningsverktygen	39
5. De ideologiska övervakningsverktygen – Bi-teman – Språk, Historia, Prolerna	40
5.1 Språkets förändring	40
5.2 Historien ändras efter ledarens vilja	44
5.3 Prolerna	50
5.4 Summerande analys – Bi-teman – De ideologiska övervakningsverktygen	56
Avslutning	58
6. Diskussion	58
6.1 Sammanfattning	62
6.2 Utåtblickande reflektion	63
Källor och litteratur	65
Källor	65
Litteratur	65
Internet	67

Inledning

1. Introduktion

Upplevelsen av förändring inom en själv av att ha läst fel bok inför ett seminarium på A-kursen till litteraturvetenskap är kanske inte så omvälvande men ack så intressant. Att sitta med i en diskussion på ett seminarium som vände ut och in på Henrik Ibsens *Ett dockhem* (1879) och det enda jag kunde tänka var – har vi läst samma verk. Jag följde med i diskussionen, men det var som att delar av verket var nya för mig. Jag tog upp Ibsens *Ett dockhem* ur väskan och tittade på den, såg inget speciellt med den, förutom att det stod *Ett dockhem* på den så klart. Jag hade beställt den på nätet veckan innan, och kom ihåg att när jag läste den, tänkte jag att det var en kort pjäs. En förklaring fick jag när jag synade omslaget mer noggrant än tidigare. Där stod – lättläst – och frågan om vad det är kom till mig samtidigt som jag tänkte, att jag läst ett annat verk än de andra i klassen. Det som diskuteras här är således en förändring av antingen litteraturen i sig, eller i situationen, då en person (som jag) på ett seminarium undrar om hen har läst *rätt* verk?

Diskussionen om förändringar inom litteraturen är gammal och har exempelvis rört frågor om varför ungdomen inte kan läsa den gamla litteraturen, vilket bland annat både Marshall McLuhan och Anders Olsson har diskuterat. McLuhan arbetade som universitetslärare i litteraturvetenskap i Kanada på 1960-talet när han noterade att hans elever inte tycktes förstå det som han lärde ut. McLuhan märkte i stället att hans elever förstod serietidningar bättre än historierna om Zeus eller Cykloper som bor i grottor. Olsson skriver i mitten på 2010-talet att det är det nya mediabruket som tycks skapa denna konflikt mellan förmåga och oförmåga att kunna läsa.¹ När Olsson diskuterar det nya media materialet menar han internet, men det kan nog antydvas att han inbegriper flera medier, såsom tv och film i begreppet mediabruk. Olsson menar att det farliga ligger i att ungdomen inte lär sig att koncentrera sig så att de klarar av att läsa mer ansträngande verk av exempelvis William Faulkner.² Att Olsson nämner film och Faulkner är intressant, eftersom Faulkners *As I Lay Dying* (1930) berättas i 15 olika berättarperspektiv genom historiens 59 onummerade kapitel. Faulkners roman skulle därmed kunna liknas med filmen *Memento* (2000) av Christopher Nolan, det vill säga de är två historier som berättas genom ett konstant förändrande av olika berättarperspektiv, till den grad att en först förstår boken eller filmen efter att en sett / läst de ett par gånger.³

¹ Anders Olsson, *Tankar om läsning* (Stockholm: Themis, 2015), s. 13.

² Olsson 2015, s. 12.

³ *Memento* handlar om en man men som lider av korttidsminnesförlust och trots det försöker finna sin frus mördare. Historien berättas således i korta och snabba klippa, samt mannen glömmer bort vad det är som han just gjort. Den kan liknas med hur Faulkner har konstruerat berättarstrukturen i *As I Lay Dying*.

Men jag är osäker om jag skulle vilja ha *As I Lay Dying* och *Memento* förenklade och förkortade, så att jag förstod dem första gången som jag läste / såg dem, då det är tänkandet runtom historiens textur som får en att utveckla sitt tänkande, med frågor om varför. Men vi får inte glömma, att knappast någon kan läsa *As I Lay Dying* eller se *Memento* en gång och sedan säga, jag förstår allt!, sådana verk behövs och en behöver idissla materialet ifråga såsom Friedrich Nietzsche säger angående läsningen: ”För att [...] göra läsandet till en konst är det framför allt ett som fordras [...] man måste vara en ko för att kunna prestera det – man måste nämligen kunna idissla...”⁴ Det handlar således om att läsa och läsa om verket igen och igen, tills det idisslats genom kons fyra magar, och genom denna process kan vi smälta ner och förstå litteraturen, och genomgå en förändring av oss själva genom litteraturen (eller filmen).⁵

McLuhan och Olsson tycks anse att en förändring är något dåligt, det vill säga, de vill att ungdomen skall förstå litteraturen såsom de finner och läser den. Jag själv är inte så säker att Olsson och McLuhan har rätt, men jag vet hur omvälvande det är att läsa ett förändrat verk och sedan befinna sig i diskussion om det, eftersom jag inte visste att jag hade läste ett verk som var förändrat – *Ett dockhem*. McLuhan och Olsson diskuterar förändringen i läsförmågan och jag diskuterar förändringen inom själva litteraturen. Men det gemensamma i processerna är att det är först när någonting har förändrats som en märker det, det vill säga när man kan jämföra det förändrade med det icke förändrade ger det insikter om att något har förändrats. Det kan anses som att George Orwell påpekar detta i *1984* när han skriver:

All gammal litteratur kommer att vara förstörd. Verk av Chaucer, Shakespeare, Milton och Byron kommer enbart att existera i nyspråksversioner, inte bara förvandlade till något annat utan faktiskt till raka motsatsen av vad de en gång var.⁶

Denna uppsats börjar i en förändringsprocess från ett originalverk till *lättläst*. Vad händer i en sådan process, kan ett huvudtema i en bok förändras, eller förändras det inte?

1.1 Syfte och frågeställning

Huruvida Orwells *1984* berättar en historia om övervakning är omdiskuterat, men de populärvetenskapliga medierna tenderar att behandla den som så.⁷ I den

⁴ Friedrich Nietzsche, *Om moralens härstamning. En stridsskrift* (Stockholm: Modernista, 2019), s. xvii.

⁵ En ko har fyra magar, och kan därav äta sådant som tar lång tid att smälta, så som gräs. Det vill säga kon idisslar.

⁶ George Orwell, *1984 [Ny översättning]* (Lund: Bakhåll, 2021), s. 49.

⁷ P3 Dystopia, *Du kan inte gömma dig*, 2018, <https://sverigesradio.se/avsnitt/1071720> [hämtad 2021-01-23]; Krönikör Göran Rosenberg, *Lögnens språk*, 2019, <https://sverigesradio.se/artikel/7340525> [hämtad 2021-01-23].

litteraturvetenskapliga forskningen framställs emellertid en mer nyanserad bild huruvida romanen handlar om övervakning inom ett totalitärt samhälle eller om den skriver fram en satirisk bild av ett auktoritärt samhälle som övervakar sina medborgare.⁸ Uppsatsens syfte är att undersöka hur berättelsen *1984* förändras genom att den överförs till två olika lättlästa versioner i relation till den nya svenska översättning av originalet. Uppsatsen antar antagandet att huvudtemat för romanen är – övervakning – och med det formuleras frågan; förblir huvudtemat detsamma eller sker det en förändring med det? Påverkar förändringarna i de lättlästa versionerna dess historia så att det endast går att läsa att *1984* tar plats i ett totalitärt samhälle där friheten inte får en chans att existera. Eller blir effekten den motsatta, det vill säga en gestaltning av ett samhälle där individen kan skapa sig en frihet på sikt. Syftet kommer att utforskas genom komparativa närläsningar av de två lättlästa versioner av Orwells *1984* i relation till den nyutgivna svenska översättningen av originalet.

De övergripande frågorna som ställs till materialet är av den karaktären att de utforskar hur landet Oceaniens övervakningsverktyg påverkar sin befolkning i respektive version av romanen. De rör hur befolkningen i landet Oceanien påverkas av de tekniska, de mänskliga och de ideologiska övervakningsverktygen. Vidare intresserar sig analysen för om invånarna beter sig på ett sätt som kan ses som ett apatiskt eller om de handlar som fritänkande individer, trots att de är övervakande.

Källtexterna, besåendes av tre böcker som används i uppsatsen är alla publicerade inom ramen av fem veckor i början av 2021. Nyöversättningen av *1984* till svenska är publicerad av Bakhåll förlag och de två lättlästa versionerna av romanen är publicerade av bokförlaget Hedvig samt Vilja förlag. En ingående beskrivning av respektive verk som omfattar förlagens syfte och förhållningssätt till hur deras omskrivning till lättläst har genomförts kommer att redovisas i undersökningens första kapitel – Introduktion till materialet.

1.2 Tidigare forskning

Tidigare forskning inom fältet för lättläst som är kopplad till kvalitativa undersökningar av *lättläst skönlitteratur* är begränsad till ett fåtal artiklar, utöver dessa finns det en avhandling om den lättlästa litteraturens uppkomst i Sverige. Inom området som kan benämnas för *lättläst informationstext* återfinns ett större forskningsfält, därifrån har uppsatsen funnit en

⁸ *Complete Works of George Orwell* (Hastings, Delphi Publishing Ltd, 2013), s. 995; Bernard Crick, "Nineteen Eighty-Four: context and controversy", i *The Cambridge companion to George Orwell*, red. John Rodden (Cambridge, Cambridge University Press, 2007), s. 134, 147, 148–149, 154; John Alfred Atkins, *George Orwell: a literary study* (London, Calder, 1954), s. 145.

publikation som är betydelsefull för undersökningen. Material som kommer att presenteras här görs så i kronologisk ordning och sedan efterföljs det av en diskussion om relevansen för uppsatsens position i relation till det presenterade materialet och hur det kan fylla den lucka som uppsatsen anser sig fylla i det hittills utforskade fältet för *lättläst skönlitteratur*.

I avhandlingen *Å andras vägnar. LL-boken som litteratur- kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie* (1995) av Karin M Wennerström återges en historisk kontext för hur den lättlästa boken kom till i Sverige från 1960-talet och framåt. Det som är relevant för uppsatsen är hur Wennerström skriver fram problemet mellan den konstnärliga friheten som efterfrågas av författarna som skriver lättläst litteratur och den pedagogiska förmedlingen av innehåll som bör återfinnas inom strukturen för den lättlästa skönlitteraturen. Denna paradox av push-pull karaktär har Wennerström kallat LL-paradoxen.⁹

Ingvar Lundberg och Monica Reichenbergs *Vad är lättläst* (2008) handlar primärt om hur text skall anpassas för att förmedla information på ett *lättläst* sätt.¹⁰ Kort sammanfattat, det handlar om att göra en IKEA monteringsmanual förståelig. Tas dess relevans vidare till en samhällsrelig nivå kan en se att det är viktigt med exempelvis hur valsedlar utformas, så att en medborgare röstar på det partiet som den önskar, och inte tar fel valsedel av misstag. Detta knyter an till ett demokratiargument som innebär att det är viktigt hur information utformas – exempelvis valsedlar – om en demokrati skall fungera. Förutom demokratiargumentet kommer begreppen den autentiska och anpassade texten vara av angelägenhet för uppsatsens struktur, dessa två begrepp kommer att presenteras i avsnittet för teori och metod.

I artikeln ”Hjälpa eller stjälpa? Uppgiftskulturer kring lättläst ungdomslitteratur” (2016) skriver Anna Nordenstam och Christina Olin-Scheller om hur ett studievägledande material kan styra en läsare mot en efferent läsning i stället för en estetisk läsning.¹¹ Med efferent läsning menas att en läsare läser med intention att finna ny kunskap att ta med sig från sin läsning av ett skönlitterärt verk. Den estetiska läsningen däremot låter läsaren konfrontera sitt eget subjekt i texten och däri utforska egna värderingar om omvärlden.¹²

Kapitlet ”Om modelläsare i lättlästa svenska ungdomsromaner” i *Samtida svensk ungdomslitteratur. Analyser* (2017) undersöker Nordenstam och Olin-Scheller hur normer

⁹ Karin M Wennström, *Å andras vägnar. LL-boken som litteratur- kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie*, 1. uppl., doktorsavhandling, (Linköping: Linköping Universitet, 1995), s. 191–193.

¹⁰ Ingvar Lundberg & Monica Reichenbergs, *Vad är lättläst?* (Härnösand: Specialpedagogiska myndigheten, 2008), s. 9.

¹¹ Anna Nordenstam & Christina Olin-Scheller, ”Hjälpa eller stjälpa? Uppgiftskulturer kring lättläst ungdomslitteratur” i *Framtida berättelser. Perspektiv på nordisk modersmålsdidaktisk forskning och praktik*, eds. Heidi Höglund & Ria Heilä-Yllikalio (Åbo Akademi, Vasa 2016), s. 115–116.

¹² Nordenstam & Olin-Scheller, ”Hjälpa eller stjälpa?” 2016, s. 115.

skrivs fram i lättläst ungdomslitteratur.¹³ Det görs genom att de kombinerar Umberto Ecos ”modelläsare” med Wolfgang Isters synvinkel ”the implied reader”, vilket betyder att de analyserar noveller efter hur respektive författarna till vardera novellen har föreställt sig vilka deras läsare är.¹⁴ Det visar sig att det nästan går att göra ett likhetstecken mellan vad novellerna porträtterar – dess handling och dess protagonist – med den norm som Nordenstam och Olin-Scheller identifierar i de aktuella verken. Om en novell handlar om en pojke, är pojken placerad i en tuff miljö, exempelvis en förort. Om novellen däremot handlar om en flicka är protagonisten placerad i en kärnfamilj.¹⁵ Nordenstam och Olin-Scheller anser att de traditionella normerna om hur genus skapas inte utmanas utan snarare befästs i den lättlästa svenska ungdomslitteraturen.¹⁶ Det intressanta med kapitlet är att analysen bör ses som den första av sitt slag inom den svenska litteraturforskningen på det *lättlästa skönlitterära fältet* som arbetar med en kvalitativ analys och inte med en kvantitativ analys som fokuserar på exempelvis läsbarhetsindex – LIX.¹⁷

Nordenstam och Olin-Schellers artikel ”Att göra gott. Svenska förlags- och författares röster om lättläst ungdomslitteratur” (2017) är baserad på 18 intervjuer av författare och förlagsanställda personer under åren 2014–2015.¹⁸ Resultatet visar att deltagarnas inställning är de vill ”göra gott” och anser att lättläst är en del av den demokratiska processen inom skolan som så väl samhället som helhet. ”Förlag och författare drivs också av en vilja att de svaga, ovilliga och omotiverade unga läsarna ska känna att de duger.”¹⁹ Artikeln avslutas med att Nordenstam och Olin-Scheller ställer frågan om lättlästa noveller sannerligen skapar mer vidsynta och förnuftigare individer.²⁰

I artikeln ”Lättläst - en demokratifråga” (2018) diskuterar Nordenstam och Olin-Scheller deras tidigare artiklar om demokratibegreppets betydelse i konstruktionen och produktionen

¹³ Anna Nordenstam & Christina Olin-Scheller, ”Om modelläsare i lättlästa svenska ungdomsromaner”, i *Samtida svensk ungdomslitteratur. Analyser*, red. Åsa Wranqvist, (Lund: Studentlitteratur, 2017), s. 130–131. Den lättlästa litteratur som undersöks av Nordenstam och Olin-Scheller är sådan som är skriven i det lättlästa formatet, det vill säga *original lättläst litteratur* och inte omskrivningar av befintliga verk så som sådan som undersöks i uppsatsen.

¹⁴ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Om modelläsare” 2017, s. 129.

¹⁵ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Om modelläsare” 2017, s. 133; Den lättlästa litteratur som Nordenstam och Olin-Scheller undersöker är original lättläst litteratur det vill säga en sådan som är skriven utan förlaga, och inte en omskrivning av ett annat verk till lättläst.

¹⁶ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Om modelläsare” 2017, s. 143–144.

¹⁷ Läsbarhetsindexet är en process i en räknar ord och därefter klassificerar hur svårläst texten är, det vill säga det är en mekanisk process – kvantitativ – kontra den estetiska processen – kvalitativ – som Nordenstam och Olin-Scheller använder i kapitlet om modelläsare.

¹⁸ Anna Nordenstam & Christina Olin-Scheller, ”Att göra gott. Svenska förlags- och författares röster om lättläst ungdomslitteratur”, i *Barnboken - Journal of Children's Literature Research* (2017), s. 1, 14.

¹⁹ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Att göra gott” 2017, s. 1, 3, 8–9, 14.

²⁰ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Att göra gott” 2017, s. 14.

av lättläst material, och hur det kan påverka läsaren ur ett kritiskt litteratur perspektiv.²¹ Ett argument som framkommer är att demokratibegreppet används av förläggare och författare för att rättfärdiga utgivningen av lättläst.²² Vidare adresseras det att om läsaren styrs för mycket kan det leda till att den efferenta läsningen framhålls framför den estetiska, vilket i sig självt kan bli kontraproduktiv för utvecklingen av läsarens utvecklings potential som en god medborgare.²³

Denna ovannämnda typ av forskning som Nordenstam och Olin-Scheller ägnat sig åt i nämnda studier tenderar att vara av en kvalitativ natur då de använder sig av teorier och metoder som är anpassade för att upptäcka skiftningar i texterna, som avslöjar hur eventuella normer konstrueras eller i ovanstående fall befästs.

Det som *inte* återfunnits i den tidigare forskningen är kvalitativa undersökningar om hur ett originalverk gradvis kan förändras när det skrivs om till lättläst. Wennström berör frågan i diskussionen om LL-paradoxen. Nordenstam och Olin-Scheller berör frågor om hur läsaren av *lättläst* kan potentiellt minska sin kunskapsutveckling genom att normer inte bestrids utan snarare befästs i den nyskrivna *lättlästa skönlitteraturen*, vidare skriver Lundberg och Reichenberg om vikten av *lättläst informationstext*, detta är intressant eftersom Nordenstam och Olin-Scheller är inne på det området utan att definiera det när de diskuterar den efferenta kontra den estetiska läsningen, det vill säga att de två läsningarna – den efferenta och den estetiska läsningen är inte frikopplade ifrån varandra. Utan att de är sammankopplade och härifrån tycks det således finns en lucka i den tidigare forskningen. Om läsning av skönlitteratur handlar om att utmana sig självt via den estetiska läsningen och att den blir påverkad av en omskrivning av ett verk till lättläst, kan det bero på att informationsgraden av den efferenta läsningen har reducerats för mycket, och på sådant sätt kan den estetisk läsningen bli drabbad. Det vill säga den *lättlästa skönlitteraturen* (den estetiska läsningen) och den *lättlästa informationstexten* (den efferenta läsningen) samarbetar oavsett om det är förlagets / författarens intention eller ej, i konstruktion av en omskrivning av ett originalverk till läst. Luckan är således att det inte finns någon forskning som undersöker hur och vad som händer med ett originalverk när det skrivs om till lättläst.

²¹ Anna Nordenstam & Christina Olin-Scheller, "Lättläst - en demokratifråga", i *Utbildning och demokrati*, Special issue, vol. 27, no 3 (2018), 38.

²² Nordenstam & Olin-Scheller, "Lättläst - en" 2018, s. 41–42.

²³ Nordenstam & Olin-Scheller, "Lättläst - en" 2018, s. 46, 48–49.

1.3 Teori och metod

Uppsatsen har använt sig av utgångspunkten i de narratologiska begreppen runda och platta rollfigurer utvecklad av E.M. Forster i *The aspects of the novel* (1912) när den har utvecklat det teoretiska ramverk som används. Det vill säga uppsatsen har inte tagit Forsters teoretiska ramverk och applicerat det på källmaterialet i ett färdigt ready-made format.²⁴ I stället har Forsters idé om rund och platta rollfigurer vidareutvecklats till att bli applicerbart på flera aspekter än enbart rollfigurerna. Vad dessa aspekter är, och hur de kommer att användas återkommer jag till längre fram efter en redovisning av grundidén om den runda och platta rollfiguren av Forster samt hur den har vidareutvecklats av Mieke Bal och Maria Nikolajeva.

Forsters definition av den platta (*flat*) rollfiguren är en som skrivs fram i prosan som en enkel person eller karikatyr och tenderar därav att porträtteras med en eller få kunskapsfärdigheter eller personlighetsdrag.²⁵ Men det betyder inte att rollfiguren i fråga behöver vara av ond natur, utan den kan likväl vara godhjärtat men dess funktion i historien är att fungera som en fixerad person som inte ändras, det är således en konstant och därav skapar en trygghet hos läsaren.²⁶ Forster är otydlig i beskrivningen av hur en rund rollfigur skrivs fram. Han negerar uttrycket platt och säger att den runda rollfiguren är den plattas motsats och vice versa.²⁷ Gary Day anser att Forster är tvetydig i sin beskrivning av den runda rollfiguren: ”Forster is happy to define what he means by the former, he is more reticent about the latter”, med *the former* syftar Day på den platta rollfiguren.²⁸ En liknelse av den platta rollfiguren skulle kunna vara att den kan endast skrivas som fram att besitta två sidor, exempelvis glad eller ledsen, medan den runda rollfiguren kan skrivas fram som antingen, glad, ledsen, nyckfull, pillemarisk, upprymd, fantasirik, deprimerad och så vidare. Forster skriver bland annat att en platt rollfigur inte kan överraska läsaren på ett trovärdigt sätt eftersom den inte besitter de komplexa delarna som behövs för att göra det på trovärdigt sätt.²⁹ En kan här tolka Forster såsom att en platt rollfigur är lätt att tolka och tyda och därav inte kan överraska sin läsare med något oväntat.

Bal diskuterar Forsters begreppsapparat med orden ”complex” och ”stable”. Bal anser att en rollfigur som besitter flera personlighetsdrag är komplex (rund) samt att den kan utvecklas

²⁴ Peter Josephson & Frans Lundgren, *Historia som kunskapsform [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2016), s. 9–10.

²⁵ E. M. Forster, *Aspects of the novel* (San Diego: Harvest book, Harcourt inc, 1985), s. 67–68.

²⁶ Forster 1985, s. 68.

²⁷ Forster 1985, s. 67–68; 73.

²⁸ Gary Day, ”Forster as literary critic”, i *The Cambridge companion to E.M. Forster*, red. David Bradshaw (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), s. 229.

²⁹ Forster 1985, s. 78.

längs med historiens tidsaxel då den besitter en mer nyanserad personlighet med multipla bottenar.³⁰ Den platta rollfiguren är enligt Bal däremot stabil, eftersom den inte kan förvåna läsaren på grund av sin stereotypiska personlighet.³¹ Bal vidareutvecklar Forsters begrepp rund och platta rollfigurer till att handla om hur berättaren förmedlar information om rollfigurerna, antingen på ett explicit eller implicit sätt. Det explicita menar Bal innebär att det är rollfiguren själv som förtäljer informationen; med det implicita menas det som berättas om rollfiguren av de övriga komponenterna i texten.³² Det explicita tilltalssättet kan tolkas som att vara av tydlig karaktär medan det implicita är en som går att tolka på flera sätt, beroende på vilken läsaren är, det vill säga att den runda rollfiguren är den som omnämns i det implicita och att den platta är den som talar till läsaren på ett explicit sätt.³³

Maria Nikolajeva väljer att behålla Forsters termer runda och platta rollfigurer, men lägger till, att i diskussionen om rollfigurernas varanden inom barnlitteraturen används även beteckningarna statisk och dynamiska rollfigurer, där den statiska motsvarar den platta och den dynamiska representerar den runda rollfiguren.³⁴ Nikolajeva tolkar begreppen rund och platt att handla om antalet personlighetsdrag som rollfiguren besitter eller delar med sig till läsaren. Men tillskillnad från Bal är Nikolajeva något tydligare om vad det är som krävs för att en rollfigur skall ha möjlighet för att utvecklas, och det är längden på historien. Nikolajeva skriver om Tom Sawyer som ett exempel på en rollfigur som inte kan utvecklas eftersom historien om honom är för kort för att tillåta en förändring av honom.³⁵ En kan därav tolka Nikolajeva som att betydelsen för en förändring hos en rollfigur återfinns i längden av historien.³⁶

Kort sammanfattat kan en tolka att Forsters utgår från vad den platta rollfiguren inte är kapabel till – överraska, utvecklas och så vidare – och tillskriver sedan de motsatta personlighetsdragen till den runda rollfiguren. Bal anser att den runda rollfiguren är mer komplex än den stabila (*platta rollfiguren*) vidare är den plattas röst i texten explicit tillskillnad från den runda rollfigurens dialog som är implicit. Nikolajeva instämmer med Bal och Forster angående antalet personlighetsdrag som återfinns i de två beskrivningarna – rund

³⁰ Mieke Bal, *Narratology. Introduction to the theory of narrative* (Toronto: University of Toronto Press, 2017), s. 107.

³¹ Bal 2017, s. 107.

³² Bal 2017, s. 117, 119.

³³ Bal 2017, s. 119.

³⁴ Maria Nikolajeva, *The rhetoric of character in children's literature* (Lanham: Scarecrow Press, 2002), s. 129.

³⁵ Maria Nikolajeva, *Barnbokens byggklossar, [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2017), s 166–167.

³⁶ Nikolajeva 2002, s. 130.

och platt – men lägger till att längden av historien har betydelse för om en rollfigur kan utvecklas eller ej.

Det intressanta i diskussionen mellan Bal, Forster och Nikolajeva är hur de tolkar rollfigurerna som antingen platta eller rund och i det finns en bedömningsfaktor som uppsatsen finner användbar. Uppsatsen kommer därmed att applicera dessa två begrepp på flera variabler än enbart rollfigurer och när det görs kommer de att benämnas som karaktärsdrag i stället för rollfigurer. Vidare skriver Bal att narratologin kan ses som ett system där man letar efter tecken och strukturer som kan bestå av speciella meningar, ord, samt analyserar sedan texten på ett sådant sätt.³⁷ Därav kommer således uppsatsen att analysera hur motiv och bi-teman förändras eller inte förändras genom specifika händelser, rollfigurer och miljöer eftersom de ingår den övergripande strukturen av huvudtemat till romanen *1984*. Detta scenario innebär implicit att uppsatsen genomför det som Bruno Latour benämner som science in action, vilket är att analysen tar sin utgångspunkt inuti texten och bör följaktligen anpassa sina teoretiska verktyg därefter.³⁸ Ett sådant exempel är hur uppsatsen har valt att applicera Bal, Forster och Nikolajevas runda och platta rollfigurer till att även användas för att tolka övriga delar av de aktuella verken. Jag har utöver detta, även lagt till ytterligare en term – ovala – som en beteckning, det är således ett mellanting av den rund och platta termen.

De bi-teman och motiv som har valts ut i *1984* kommer att undersökas utifrån hur de återges i texten, antingen som med runda, platta eller ovala karaktärsdrag. Ett karaktärsdrag anses vara platt då det inte tillåts eller kan utvecklas längs med berättelsens tidsaxel eller vid den givna stunden då det är i bruk. Kan karaktärsdragen(t) tolkas på ett sådant sätt att det ger utrymme för en utveckling på ett progressivt sätt kommer detta att kategoriseras som runt. Det ovala karaktärsdraget, som ligger mitt emellan det platta och det runda, kan således ha delar av ett narrativ som talar för att det bör tolkas som ett platt karaktärsdrag samtidigt som att det kan innefatta delar som är runda. Detta exponerades vid två situationer i undersökningen, den första var i analysen om hur *historien av det förgångna* ändras i Hedvigs version, den andra gången var i undersökning om *Prolerna* i Viljas version.

Med det ovanstående innebär det således att uppsatsen avviker från den traditionella användningen av hur begreppen platt och rund används, såsom det har beskrivits ovanför i diskussionen av hur Bal, Forster och Nikolajeva, plus att det har lagts till en tredje definition –

³⁷ Bal 2017, s. 3–5.

³⁸ Luna Soler, Sjoerd Zwart, Michael Lynch, Vincent Israel-Jost, *Science after the Practice Turn in the Philosophy, History and Social Studies of Science* (New York: Routledge, 2014), s. 13, 16.

oval. Det medför att termerna rund, platt och oval användas för att utvärdera huruvida objekten ter sig i granskning, det vill säga oavsett om objektet(n) är rollfigurer, bi-teman, motiv, miljöbeskrivningar eller ett objekt såsom en affisch. Att genomföra undersökningen på detta sätt medför en signifikant fördel, tillskillnad från om granskning skulle ha nyttjat sig av olika termer och begrepp för olika objekt. Detta angreppssätt möjliggör att jämföra de olika slutsatserna med varandra på ett överskådligt vis, då de alla gemensamt brukar samma terminologi.

Metoden som används i analysen är en komparativ närläsning av följande motiv.³⁹ 1) De tekniska övervakningsverktyg som gestaltas genom motiven *Affischen – Storebror ser dig*, *Teleskärmar som ser och hör* och *Mikrofonerna som lyssnar*. 2) De mänskliga övervakningsverktyg som framkommer i motiven *Spanarna* och *Tankepolisen*. 3) De ideologiska övervakningsverktyg som framträder i bi-teman *Språkets förändring*, *Historien ändras efter ledarens vilja* och *Prolerna*.

Motiv utgör enligt Nikolajeva ”återkommande mönster i historien” som kan vara kärlek, förlust, övervakning etcetera.⁴⁰ Dock kan ett motiv vara det övergripande huvudmotivet i en historia, och då kallas det för tema eller huvudmotiv. Tidigare forskning har velat separera motiv och tema till att handla om olika saker, vilket förvisso är en tolkningsfråga såsom Nikolajeva skriver i *Barnbokens Byggklossar*.⁴¹ För att undvika en förvirring om vad som är vad, följer här en redogörelse för termerna huvudtema, bi-tema och motiv. Med motiv menar jag de saker som är återkommande i den vardagliga världen som utspelar sig i *1984*, och huvudtemat eller bi-teman är sådana som fungerar strukturellt övergripande i historien. Övervakningen är huvudtemat i *1984* och det som skrivs om *Språkets förändring*, *Historien ändras efter ledarens vilja* och *prolerna* är sådana som benämns som bi-teman eftersom de underbygger huvudtemat i historien. Motiv opererar på den vardagliga nivån för att upprätthålla de ovanstående nivåerna – huvudtemat och bi-temana – och i *1984* är således motiven: *Affischen – Storebror ser dig*, *Teleskärmar som ser och hör* och *Mikrofonerna som lyssnar*, *Spanarna* och *Tankepolisen*.

Där lättlästa versioner som analysen undersöker kan tolkas befinner sig i det gränsland som Linda Hutcheon fångar i orden: ”Adaptation is repetition, but repetition without replication.”⁴² Vilket innebär att bokförlaget Hedvig och Vilja förlags versioner av *1984* kan

³⁹ Anna Nordlund, *Varför litteraturvetenskap? En ämnesintroduktion för nya studenter [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2017), s. 13.

⁴⁰ Nikolajeva 2017, s 89.

⁴¹ Nikolajeva 2017, s 89.

⁴² Linda Hutcheon, *A theory of adaptation* (New York: Routledge, 2006), s. 7.

ses som en form av *repetition* men utan *replication*. Hutcheon diskuterar dock primärt i *A theory of adaptation* (2006) hur ett media adapteras när det transformeras till ett annat medium, såsom när en novell blir en film, eller ett filmkoncept överförs till ett datorspel eller liknande. Vidare säger Hutcheon att kedjan av anpassning in i det andra mediet inte alltid är linjär men att "the source text" – förlagan – tenderar till att få ett axiomiskt tolkningsföreträde.⁴³

Frasen "the source text" som Hutcheon använder motsvarar det som det Lundberg och Reichenberg kallar för den "autentiska" texten, medan den text som Gérard Genette kallar för "the second degree" är den anpassade texten.⁴⁴ Analysen använder begreppen den "autentiska" texten respektive den "anpassade" texten, i undersökningens kontext betyder det att Bakhålls version av *1984* är den *autentiska texten*, medan de *anpassade texterna* är Hedvigs och Vilja förlags versioner av *1984*. En textreferens till den *autentiska texten* innebär att det är originaltexten som det syftas på. Det kan argumenteras för att en översättning är en anpassning, men som Hutcheon skriver så tenderar översättningar att använda originalet som en axiomisk förebild, och därav går det inte att se på dem som en adaptation/anpassning.⁴⁵ När en text refereras till som den *anpassade texten* menas det att den är *lättläst*.

Det sista problemkomplexet som tas upp här angående den metodologiska modellen som används är paratexter. Genette uttrycker att paratexter är något som varken befinner sig inne eller ute, utan snarare i vestibulen.⁴⁶ Paratexter är således de texter som befinner sig på bokomslaget och baksidan, ett förord och ett efterord; det vill säga texter som finns tryckta i och på boken men som inte är en faktisk del av själva prosan. Men det betyder inte att paratexterna inte spelar någon roll för hur en läsare läser en roman, därav ingår all text – prosan och paratexterna – som finns med i analysen av källorna. Dock med undantaget av det nyskrivna efterordet av Christian Ekvall i Bakhålls autentiska text. Det har valts bort på grund av att det är adderat och inte något som har anpassats, till skillnad från paratexterna som återfinns i de anpassade texterna så som de nyskrivna namnen på kapitlen i Hedvigs version och de bakgrundstexter som finns i början Viljas version.⁴⁷ Det är något som redan finns i den

⁴³ Hutcheon 2006, s. 11, 16, 18, 81, 84, 86–87.

⁴⁴ Lundberg & Reichenberg (2008), s. 70–71; Gérard Genette, *Palimpsests. Literature in the second degree* (Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press, 1997), s. 5.

⁴⁵ Hutcheon 2006, s. 16.

⁴⁶ Gérard Genette, *Paratexts. Thresholds of Interpretation [Elektronisk resurs]*, Macksey, Richard. & Lewin, Jane E.. (red.) (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), s. 2.

⁴⁷ Bokförlaget Hedvig har ersätt de traditionella kapitlens namn, som är 1, 2, 3 och så vidare med namn som är relevanta för respektive kapitels innehåll, som exempel är kapitel 1 är namngivet till "Storebror ser dig". Vilja förlag har skrivit in korta beskrivningar i början av boken som heter "Bakgrund", "I den här boken möter du" och "Speciella uttryck som används i boken" dessa är korta men ger en introduktion till romanens essentiella struktur.

autentiska texten men som i den anpassade texten har bytt skepnad eller plats, det vill säga från prosan till namn på ett kapitel eller som en bakgrundstext i inledningen av boken. Det nyskrivna efterordet av Christian Ekvall i den autentiska texten är däremot ett nyskrivet element som inte finns med i originalet och är därav borttaget ur analysen.

1.4 Lättläst en bakgrund

Det var under 1960-talet som Specialpedagogiska myndigheten startade ”arbetsgruppen för easy readers”, senare LL-gruppen som förlades under Skolöverstyrelsen.⁴⁸ Uppgiften som tilldelades LL-gruppen var att utforska en eventuell utgivning av det som då kallades för ”easy readers” för målgruppen ”vuxna psykiskt utvecklingsstörda och döva”.⁴⁹

Begreppet LL har sedan bildandet av LL-gruppen använts som en förkortning för lättläst. LL-gruppens första publikation kom 1968 och var en förkortad och omskriven version av Per Anders Fogelströms *Sommaren med Monika* (1951) som trycktes tillsammans med illustrationer från Ingmar Bergmans filmatisering av samma roman.⁵⁰ LL-gruppens första egenproducerade bok var Benkt Erik Hedins *Dikter tillsammans*, 1972. De böcker som publicerades mellan 1968–1972 var bearbetningar av existerande noveller och romaner.⁵¹ LL-gruppen kom att ombildas till Centrum för lättläst på slutet av 1980-talet, som vid 2015 blev en del av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM). I detta skede kom LL-gruppen att ombildas till att bli ett eget fristående förlag från MTM.⁵² LL-gruppen heter idag LL-förlaget och tillsammans med bland annat Hegas förlag (1983), Argasso bokförlag (2002), Nypon förlag (2009), Vilja förlag (2012) och Bokförlaget Hedvig samt ett fåtal ytterligare förlag utgör de producenter av lättläst material i Sverige.⁵³

Vad definierar en lättläst bok? Hur är den skriven? Hur är den formgiven? Dessa frågor kan besvaras övergripande på följande sätt: ”Lättlästa texter är, enligt MTM, texter som har anpassats till den läsare de vänder sig till.”⁵⁴ Det är en generisk förklaring och kan tyckas omfatta alla som behöver ett lättläst material, vilket stämmer. Vissa förlag såsom LL-förlaget

⁴⁸ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Hjälpa eller stjälpa?” 2016, s. 104; Lena Kåreland, ”Wernström, Karin. Å andras vägnar. LL-boken som litteratur-, kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie. Linköping Studies in Arts and Science nr 131. Linköping 1995” i *Sammlaren Tidskrift för svensk litteraturvetenskaplig forskning*, Årgång 116, (1995), s. 234.

⁴⁹ Wennström 1995, s. 7–9.

⁵⁰ Kåreland 1995, s. 235.

⁵¹ Kåreland 1995, s. 235.

⁵² Nordenstam & Olin-Scheller, ”Hjälpa eller stjälpa?” 2016, s. 104.

⁵³ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Lättläst - en” 2018, s. 37.

⁵⁴ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Att göra gott” 2017, s. 3.

och Vilja förlag har egna bedömningssystem som placerar in litteraturen i en rangordning från svår till lätt att läsa.

En generell beskrivning av vad som tycks innefatta de flesta av nämnda förlags definition av hur en lättläst text bör struktureras är exempelvis att undvika parallellhandlingar, långa miljöbeskrivningar, många rollfigurer, metaforer och negationer. En lättläst text bör vara konstruerad med en rak kronologi, vardagliga ord, korta meningar, verklighetsnära kontexter, läsvänliga typsnitt, vänsterställd text med ojämn högerkant, avgränsade stycken och korta kapitel.⁵⁵ Att det inte finns en fast struktur för hur lättläst material skall definieras kan ses som problematiskt, och leder till att de flesta bokförlagen har egna definitioner av hur lättläst skall produceras eller till hur respektive personer som är aktiva inom branschen för lättläst definierar det.⁵⁶

Läsaren som förlagen tycks rikta sig till är personer med intellektuell- och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, dyslexi, äldre med demens och unga/vuxna som håller på att lära sig svenska.⁵⁷ Dock bör det påpekas att exempel Vilja förlag väljer att inte skriva ut sin definition av läsaren så definitivt som skrevs i meningen innan, utan de väljer att formulera sig på följande sätt:

Det kan finnas olika anledningar till att man behöver en lättläst text. Läsarna av lättläst är ofta ovana läsare, eller har någon form av läs- och skrivsvårighet, till exempel dyslexi. [...] Att man har koncentrationssvårigheter, att man har en lättare funktionsvariation eller att man helt enkelt aldrig har upplevt vad en bok kan ge och därför är ovillig att läsa.⁵⁸

Detta innebär inte att jag är kritisk mot Vilja förlags formulering av att måla fram en mindre dramatisk bild av läsaren till lättläst. Det handlar snarare om att visa den bredd som finns på dagens bokmarknad där Vilja försöker att finna sin plats. Det är tydligt att dagens marknad för lättläst har breddat sig sedan 1960-talet då LL-litteraturen utvecklades för specifika grupper av människor, tillskillnad från idag, när den är återkommande inom den vanliga skolundervisningen.⁵⁹

⁵⁵ Nordenstam & Olin-Scheller, "Hjälpa eller stjälpas?" 2016, s. 104; Argasso bokförlag, hemsida, u.å., <https://www.argasso.se/boecker/laettlaest> [hämtad 2021-11-07]; Bokförlaget Hedvig, hemsida 1, u.å., <https://www.bokforlagethedvig.se/om-forlaget/var-syn-pa-lattlast/> [hämtad 2021-11-07].

⁵⁶ Den som är intresserad kan söka med ordet "lättläst" på Spotify och därefter lyssna på podden *Didaktorn* som intervjuar författaren Sara Lövenstam i avsnittet "Grammatiska dilemman med lättläst text". Däri berättar Lövenstam sin definition av lättläst, som är bra och tydlig ur hens perspektiv med erfarenhet som SFI lärare, men de diskuterar inte vad lättläst är ur ett breddat perspektiv. Det som framkommer är en sida vad lättläst är och det verkar vara ett återkommande dilemma med hur begreppet lättläst används och definieras.

⁵⁷ LL-förlaget, hemsida, u.å., <https://ll-forlaget.se/om-oss/> [2021-11-07]; Hegas förlag, hemsida, u.å., <https://www.hegas.se/var-syn-pa-lattlast/> [2021-11-07].

⁵⁸ Vilja förlag, hemsida 1, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/om-oss/om-lattlast/> [2021-11-07].

⁵⁹ Nordenstam & Olin-Scheller, "Att göra gott" 2017, s. 3, 7, 11; Wennström 1995, s. 7–9.

Undersökning

2. Introduktion till materialet

De tre versioner av Orwells *1984* som använts i undersökningen är publicerade under januari och februari 2021. Med valet av *1984* som källmaterial öppnas möjligheten till en undersökning av två olika lättlästa versioner av *1984* i relation till den autentiska texten.

2.1 Tre versioner av *1984* – tre olika tjocka böcker?

Förlaget Bakhålls version av *1984* är på 286 sidor, bokförlaget Hedvigs är på 142 sidor och Vilja förlags är på 64 sidor. Detta utgör inte en adekvat jämförelse, då de tre skiljer sig åt i formen såsom storleken på sidorna, typsnitt, efter- och förord. Uppsatsen har därför utgått från digitala varianter av böckerna och uteslutit eventuella för- och efterord samt använt talsyntesapplikationen *Voice Dream* för att uppskatta längden på de olika versionerna av *1984*. Anledningen till att längden av en *lydbok* används som en jämförelse av böckernas längd, är på grund av dess enkelhet och precisa jämförelse. Vid uppläsningshastigheten 150 ord per minut är Bakhålls version 10 tim och 7 min lång, Hedvigs 2 tim och 9 min och Viljas är 33 min.

2.2 Tre versioner av *1984* – en autentisk och två anpassade

De tre versionerna av *1984* presenteras nedan i den ordning som utgör dess längd / textmängd, boken med mest text först och den med minst text sist. Analysen följer samma ordning.

Den autentiska texten – Förlaget Bakhåll

Den 7 februari 2021 publicerade förlaget Bakhåll en nyöversättning av Orwells *1984*, genomförd av Christian Ekvall. Det är modernisering av språket som är publikationens syfte och sidantalet skiljer sig inte i någon större utsträckning jämfört med den tidigare översättningen av Thomas Warburton.⁶⁰ Det har tillkommit ett efterord skrivet av översättaren Christian Ekvall där han placerar in George Orwell och romanen *1984* i samtidskontexten på 1900-talet.

En anpassad text – Bokförlaget Hedvig

Den 8 januari 2021 publicerade bokförlaget Hedvig en lättläst version av *1984*. Hedvig kategoriserar inte sina lättlästa publikationer i mest lättläst kontra mest svårläst. På deras

⁶⁰ Nyöversättningen är på 276 sidor, den tidigare översättningen är 283 sidor.

hemsida skriver de att det inte finns ett givet facit i hur en lättläst bok skall skrivas, utan att det handlar om att anpassa språket och texten efter den givna läsaren.⁶¹ På Hedvigs hemsida återfinns en intervju med Johan Werkmäster som har omarbetat originalet till den lättlästa versionen. Werkmäster säger bland annat att vid en omskrivning måste ett urval göras för att betona det centrala i historien. I det aktuella fallet har delar av fokus på det totalitära samhället valts bort för att i stället lyfta fram kärleksrelationen mellan Winston och Julia.⁶² Werkmäster motiverar detta på följande sätt: ”När Winston möter Julia och blir förälskad börjar han ifrågasätta sitt arbete, staten och partiet mer och mer.”⁶³ Det framgår att de val som Werkmäster gjort i sin omskrivning är baserade på hans erfarenhet som författare av lättläst skönlitteratur och att det kan komma att påverka handlingen i romanen i fråga.

Detta kan således ses som en synlig effekt av det som Wennström kallar för LL-paradoxen, det vill säga push-pull effekten mellan ”konstnärlighet och anpassning respektive integritet och samarbete”.⁶⁴ Det finns alltså ett givande och tagande mellan författare och beställare i produktionskedjan av lättläst litteratur och i fallet med Hedvigs version av *1984* tycks det framkomma i de val som Werkmästern gjorde vid sin anpassning av texten.

Till skillnad från originalet där överskrifterna anges med kapitel 1, 2, 3, 4 och så vidare har Hedvig valt att namnge kapitlen i den anpassade texten genom att återge den övergripande handlingen. Exempelvis kallas kapitel 1 ”Storebror ser dig”, och handlar om hur partiets ledare Storebror ser allt och alla i Oceanien.⁶⁵

En anpassad text – Vilja förlag

Den 11 januari 2021 publicerade Vilja förlag en lättläst version av *1984* bearbetad av Catharina Andersson.⁶⁶ Vilja ger ingen information om vilka val som har gjorts vid omskrivningen av sin version som är publicerad under beteckningen X-Large. X-Large är ett format som är framtaget av Vilja förlag och en beteckning på hur lättläst den är. I Viljas system betecknar X-Large den näst mest svårlästa nivån medan den mest lättlästa betecknas som X-small, och den mest svårlästa versionen heter XX-Large.⁶⁷

⁶¹ Bokförlaget Hedvig, hemsida 1.

⁶² Bokförlaget Hedvig, hemsida 2 u.å., <https://www.bokforlagethedvig.se/nyheter/johan-werkmaster-viktigt-atta-fram-de-litterara-kvaliteerna/> [hämtad 2021-11-10].

⁶³ Bokförlaget Hedvig, hemsida 2.

⁶⁴ Wennström 1995, s. 191.

⁶⁵ George Orwell, *1984 [Epub]*, [lättläst] (Stockholm: Bokförlaget Hedvig, 2021), s. 3–6.

⁶⁶ Vilja förlag, hemsida 2, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/lattlast-for-unga-vuxna-och-vuxna/lattlast-pa-svenska/bearbetningar/1984-lattlast-version/#show> [2021-11-07].

⁶⁷ Vilja förlag, hemsida 3, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/om-oss/om-lattlast/lattlastnivaer/lattlastnivaer-vilja/> [2021-11-07].

Beteckningen X-Large innebär också att romanen är producerad efter vissa kriterier som innebär att boken är anpassad som studiematerial för studenter med svenska som andra språk (sva) på grundnivå, eller inom C- och D-kurs för elever som studerar svenska för invandrare (sfi). Materialet är anpassat för en person som har kommit i gång med sin läsning på det nya språket men som behöver ett mer lättläst språk för att vidareutveckla sin läsning. Vidare skriver Vilja på deras hemsida att en X-Large roman bör ha ”Längre meningar”, innehålla ”något svårare namn, ord och uttryck”, ”Större persongalleri”, och ”Berättelserna handlar om samhället, kulturen och livet – men det är fortfarande ett innehåll nära läsarens vardag”.⁶⁸ Även om Vilja skriver att boken är anpassad för sva och sfi bör det påpekas att XL är deras näst svåraste variant av lättläst.

Vilja förlag har valt att anpassa texten med bland annat tre korta beskrivningar i början av romanen såsom ”Bakgrund”, ”I den här boken möter du” och ”Speciella uttryck som används i boken”.⁶⁹ Dessa ger läsaren en kort introduktion till bokens kontext och dess grundläggande struktur.

2.3 1984 en kort sammanfattning

Romanen *1984* utspelar sig i en stad i landet Oceanien. Oceanien styrs av partiet, som i sin tur styrs av ledaren – Storebror – från en okänd ort. Landets invånare är indelade i två grupper, partimedlemmar och prolerna.⁷⁰ Gruppen prolerna är de som utför de vardagliga arbetena, de kan tolkas tillhöra det som Antonio Gramsci kallar för de subalternerna.⁷¹ Partimedlemmarna utgör ca: 85% av befolkningen och resterande är proler.⁷²

Romanens två protagonister Winston Smith och Julia är båda medlemmar av det yttre partiet och arbetar på sanningsministeriet. Deras yrken är förbundna med att skriva om historien då ledaren Storebror anser att något behöver förändras i arkiv, böcker, filmer, tidningar och så vidare. Julia och Winston påbörjar en kärleksrelation som Julia är initiativtagare till. En rollfigur som återkommer i analysen är O’Brien som är medlem av det inre partiet. Winston ser honom som en fadersfigur, men varför vet han inte riktigt. De inre och yttre partimedlemmarna har olika privilegier. Winston med flera i romanen ser på

⁶⁸ Vilja förlag, hemsida 3.

⁶⁹ George Orwell, *1984 [Epub]*, [lättläst] (Lund: Vilja förlag, 2021), s. 3–5.

⁷⁰ Prolerna, benämns även med tilltalet proletäerna, men det syftar och ämnar på samma grupp av människor.

⁷¹ Antonio Gramsci, *Subaltern Social Groups. A Critical Edition of Prison Notebook 25 [Epub]* (Columbia University Press: New York, 2021), s. 55, 59.

⁷² Det framkommer olika siffror angående fördelningen av partimedlemmar och prolerna i de olika versionerna, de siffrorna kommer att redovisas i analysen.

prolerna som en underklass, dock återkommer det citat och tankar från rollfigurerna som talar för att det framtida hoppet för landet /mänskligheten ligger just hos prolerna.

3. De tekniska övervakningsverktygen – Motiven – Affischer, Teleskärmar, Mikrofoner

De tekniska övervakningsverktygen såsom affischer, teleskärmar och mikrofoner skapar antingen direkt eller indirekt en känsla av övervakning hos invånarna i Oceanien. Det förstnämnda verktyget – affischer – klassificeras som ett tekniskt verktyg eftersom det är en produkt skapad av ett tekniskt instrument och används på ett liknande sätt som teleskärmar. De har funktionen att meddela invånarna i Oceanien att de är övervakade. En förklaring för respektive motiv samt hur de undersöks presenteras i de enskilda underkapitlen.

3.1 Affischen – Storebror ser dig

I Winstons trappuppgång sitter en affisch som återkommer i romanen, på den är det ett stort ansikte och i nederkant står det ”Storebror ser dig”.⁷³ Det som undersökningen granskar, är hur affischerna är gestaltade, om de är återgivna på ett liknande sätt eller om de är omskrivna eller borttagna. Det är således hur de fungerar som bakomliggande miljöbeskrivningar som är det centrala i analysen om affischen. Om de återges på ett sätt som likställer dem med ett användningsområde, såsom enbart att fungera som propagandamaterial, kommer de att ses på som platta till sin karaktär. Om det framkommer en mer nyanserad användning av dem, så kommer de att tolkas till att vara runda i sin karaktär.

Affischen – Storebror ser dig – Bakhålls autentiska text

Romanen börjar med att bokens protagonist Winston möts av en affisch med ett stort ansikte med texten ”STOREBROR SER DIG” i nederkant när han kliver in i sitt bostadshus.

Affischen talar om för läsaren att invånarna är övervakade, dock inte direkt av affischerna.

Däremot framkommer direkt att berättelsen tar plats inom ett samhälle där någon *ser* de som lever inom det givna samhället.⁷⁴ Texten förtäljer att ansiktet på affischen har en blick som inte går att undvika och att ansiktet finns återgivet på fler ställen än endast affischerna. Det är ”Mynt, frimärken, bokomslag, flaggor, affischer, cigarettpaket – han fanns överallt. Alltid den där blicken som iakttog en och rösten som förföljde en”, samt vidare att ansiktet återkommer bland annat på historieböcker.⁷⁵

⁷³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 1; Orwell (Hedvig) 2021, s. 3; Orwell (Vilja) 2021, s. 6.

⁷⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 5–6.

⁷⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 27, 73.

Winstons granne Parson tycker om affischen så mycket att han väljer att dekorera sitt hem med en sådan.⁷⁶ Men inte alla tycker om affischen. Winston har ingen i sin lägenhet. Det finns de som ser affischen som ett ting som de kan använda som de behagar. En kvinna som säljer korvar paketerar in dem med affischen, vilket Parsons barn ser och inte uppskattar och därför straffar henne genom att tända eld på kvinnans kjol. Det är tydligt att det finns olika uppfattningar om huruvida affischen är uppskattad.⁷⁷ Att Winston inte uppskattar affischen skrivs inte explicit i texten, men att han motsätter sig samhällets struktur och storebror framkommer genom hans agerande i boken. Att det har skett ett skifte av vad han tycker om affischen och dess ansikte framkommer i slutet av boken, då han sitter på ett kafé och dricker gin: ”Som för att lugna sig tittade han upp på det orubbliga ansiktet på affischen”⁷⁸ Winston har vid detta tillfälle genomgått en behandling – tortyr – vid det som partiet kallar för kärleksministeriet och på det sättet lärt sig att uppskatta partiet och dess ledare, Storebror.⁷⁹

Texten förtäljer att affischen med ansiktet uppfattas olika av invånarna i samhället; vissa tycker som Parson om den, andra som Kvinna på torget gör inte det. Vidare framgår att det finns en möjlighet att människor såsom Winston kan *omskolas* till att tycka om den. Affischen och ansiktet i sig förändras inte genom berättelsens gång utan det är rollfiguren Winston som förändras, men att affischen skrivs om på flera sätt än att enbart fungera som ett propagandaverktyg är tydligt. Med det sistnämnda blir slutsatsen att affischerna som motiv kan ses som runda då de har flera olika användningsområden, samt då rollfigurerna uppskattar dem på olika sätt.

Affischen – Storebror ser dig – Hedvigs anpassade text

Den aktuella affischen inleder och avslutar berättelsen i Hedvigs version av *1984*. På bokens första sida ser Winston affischen inne i trapphuset och när han sitter och dricker gin på ett kafé i slutet av boken framträder den i texten. Läsaren får därmed inte reda på att affischen uppskattas annorlunda av de olika rollfigurer i boken, såsom att Winstons granne Parson har en sådan som dekoration i sitt hem, eller att den används till att paketera korvar med.⁸⁰ Den lättlästa versionen från Hedvig förlag har namngett bokkapiteln och anpassat överskriften till det övergripande motiv som behandlas i respektive kapitel. Det första kapitlet kallas

⁷⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 22; Parson är granne med Winston och arbetar på samma arbetsplats som Winston. Parson framställs som en duktig partimedlem på grund av att han följer partiets alla regler, vilket i Winston tycke innebär att han är begåvad med en mindre utvecklad intelligens.

⁷⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 58.

⁷⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 261.

⁷⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 254, 264.

⁸⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 22, 58.

”STOREBROR SER DIG”, vilket således är en paratext som förstärker det som sedan återges i texten om affischernas kontext.⁸¹

Det skrivs inte fram att affischen används till något annat än att meddela invånarna i Oceanien att de är övervakande, eller om det finns rollfigurer som tycker eller inte tycker om dem. Det tycks som att individerna i Oceanien inte har någon åsikt om affischerna och därav tolkas affischerna till att operera på ett platt manér i Hedvigs version av *1984*.

Affischen – Storebror ser dig – Viljas anpassade text

I Viljas version skrivs affischen fram på bokens första sida. Det återges att den finns inuti trapphuset men inte ute på gatorna. På gatorna finns det plakat med bilder av storebror på. Läsaren kan här tolka att samma budskap förmedlas på affischen i trapphuset och på plakaten ute på gatorna, men det skrivs inte explicit att det är samma person som återges på dem, utan det som återfinns på affischen i trapphuset är en ”enormt stor bild av en man i 45-års åldern” med texten ”STOREBROR SER DIG”, och på plakaten på gatan återges endast bilder av storebror.⁸² Det finns här en diskrepans mellan vad som återges på affischen och på plakaten. Affischen återkommer inte per se i Viljas version av *1984* efter det första kapitlet, utan de har förflyttat affischens budskap till att bli förmedlat genom andra medier, såsom exempelvis via en teleskärm i det sista kapitlet.⁸³

I paratexten ”bakgrund” skriver Vilja förlag att berättelsen utspelar sig i ett samhälle som styrs av ett parti och att dess ledare ”Storebror övervakar allt”.⁸⁴ Denna text hjälper läsaren att koppla samman affischen av mannen och plakaten med storebror. Men det ger inte läsaren en explicit koppling mellan de två. Hur affischen skrivs fram i Viljas version är tvetydigt jämfört med de andra två versionerna. Därmed kan affischen inte ses som ett dynamiskt element, utan den förblir statisk – platt – genom hela Viljas version eftersom den endast har ett användningsområde.

3.2 Teleskrmar som ser och hör

Teleskrmar som ser och hör återkommer i alla versionerna av *1984*. De är återgivna med namn som metallplatta, teleskärm, bildskärm och skärm som påtalar samma slags objekt, det vill säga en apparat som finns utplacerad i hemmen, på arbetsplatserna samt på offentliga

⁸¹ Orwell (Hedvig) 2021, s. 3.

⁸² Orwell (Vilja) 2021, s. 7.

⁸³ Orwell (Vilja) 2021, s. 31; Orwell (Bakhåll) 2021, s. 261–264.

⁸⁴ Orwell (Vilja) 2021, s. 3.

platser såsom butiker och torg. Analysen kommer att använda sig av beteckningen teleskärm för att bibehålla en stringens, förutom i citat.

Skärmarnas grundläggande funktion är att kommunicera med invånarna i Oceanien via olika typer av tv- eller radiosändningar samt att övervaka dem genom att registrera ljud och bildmaterial av det som utspelar sig inom teleskärmens syn- och hörselomfång. Hur ter sig de i de olika versionerna av *1984*? Påverkar de rollfigurerna i romanen att agera på ett platt eller runt manér? Med platt menas att rollfiguren(erna) accepterar att de är övervakade och agerar på ett sätt som skulle kunna ses som apatiskt. Med det motsatta – runt – menas att det framkommer att rollfigurerna tänker och agerar på sätt som inte är apatiska.

Teleskärmar som ser och hör – Bakhålls autentiska text

I början av Bakhålls version framkommer följande när Winston kommer hem: ”Inne i lägenheten hördes en klar röst läsa upp en rad siffror som hade något med tackjärn att göra. Rösten kom från en avlång metallplatta som såg ut som en matt spegel”⁸⁵ Detta är den enda gången som skärmen benämns med ordet metallplatta och att den ser ut som en matt spegel. I texten framkommer det att skärmen inte går att stänga av men att det går att sänka ljudet och ljusstyrkan.⁸⁶ Att skärmen övervakar Winston gestaltas genom Winstons rörelsemönster i lägenheten: ”Winston höll ryggen vänd mot teleskärmen. Det var det säkraste [...]”⁸⁷ Och när Winston vänder sig om, så att skärmen kan se hans ansikte, koncentrerade han sig till att anlägga ett ansiktsuttryck som inte avslöjar något om hans sinnesstämning. Denna inre sinnesomställning hos individerna som befinner sig inom radien för skärmarna återkommer på flera ställen i boken, såsom när Winston befinner sig inne på en toalett, dit han gått för att läsa en lapp som han fått från Julia.⁸⁸

Att teleskärmar ser individerna som befinner sig framför dem framkommer explicit i texten när Winston tänker på hur gärna han skulle vilja prata med O’Brien och funderar om han skulle kunna lura skärmen och ”på något sätt och bli ensam med honom”.⁸⁹ Det är svårt att lura skärmarna då de kan *se* och *känna* personerna som befinner sig framför dem. Teleskärmar kan exempelvis känna pulsen på den övervakade: ”Att hålla masken var inte

⁸⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 5.

⁸⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 5.

⁸⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 6, 8.

⁸⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 95.

⁸⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 13.

svårt och även andningen kunde kontrolleras om man ansträngde sig, men pulsen kunde man inte kontrollera och teleskärmen var tillräckligt känslig för att registrera den.”⁹⁰

Vid en tillställning som kallas för två-minuters hatet på Winstons arbetsplats förmedlas bilder och ljud om de som utgör det grundläggande hotet mot nationen Oceanien via en teleskärm. Vissa på arbetsplatsen skriker inlevelsefullt ut sitt hat under dessa två minuter. Även Winston finner inspiration till att uttrycka ett hat, men det är gjort oigenkännlig för inombords hatar han något annat än det han säger sig göra.⁹¹ Två-minuters hatet är en interaktion mellan teleskärmen och rollfigurerna, till skillnad från de gånger som teleskärman fungerar likt en radio som spelar marschmusik eller sänder ut information till invånarna.⁹²

Det finns passager då skärmen kommunicerar direkt med dem som den ser framför sig, som exempelvis en morgon när skärmen sänder en morgongymnastiksession och personen som leder den tilltalar Winston direkt: ”’Smith!’ skrek den argsinta rösten från teleskärmen. ’6079 Smith, W. Ja, du! Djupare, om jag får be! Bättre kan du.’”⁹³ Här är det frågan om en aktivitet under vilken ledaren tilltalar Winston att anstränga sig. Liknande händelser förekommer senare i berättelsen när Winston blir frihetsberövad och placerad i arresten, fast då är budskapet inte att Winston skall anstränga sig, utan att han skall stå still, sitta still eller att de ser honom.⁹⁴ Vid dessa tillfällen blir Winston tilltalad med sitt efternamn och nummer 6079, vilket talar för att den som hanterar teleskärmen kan identifiera den som befinner sig framför skärmen.

Skärmarna går ej att stänga av, som tidigare nämnts. Det gäller dock inte konsekvent eftersom de inre partimedlemmarna kan stänga av dem. En rollfigur som O’Brien kan stänga av den teleskärm som finns i hans hemmakontor.⁹⁵ Vidare framkommer det att alla i Oceanien inte har skärmar i deras hem. Det verkar som prolerna kan välja om de vill en skärm hemma eller ej: ”Den breda majoriteten av proletärer hade inte ens teleskärm i hemmet”⁹⁶ Texten gör en distinktion mellan de som är medlemmar till partiet och prolerna i Oceanien. Det finns olika klasser av människor i samhället och alla inte har en skärm i hemmet, men det finns förvisso sådana som har en skärm i hemmet trots att det verkar som att de inte behöver det.

⁹⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 72.

⁹¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 14–18.

⁹² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 5, 22, 25, 26, 27, 31, 42, 53, 54, 58, 68, 70, 92, 132, 173, 254, 256, 260, 261, 263.

⁹³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 35.

⁹⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 196–197, 200, 207.

⁹⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 150–151.

⁹⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 66.

Rollfigurerna som gestaltas i den autentiska texten av *1984* ses som om de har rund en karaktär, i den bemärkelsen att de som befinner sig framför teleskärmbilderna kan lura dem. För att göra det krävs att de anstränger sig eller studerar hur skärmbilderna är positionerade i förhållande till den miljö som de bevakar, för att kunna upptäcka om det uppstår en död vinkel. En sådan vinkel finns i Winstons lägenhet, vilket möjliggör att han bland annat kan skriva dagbok utan att skärmen i hans lägenhet kan se det.⁹⁷ Det är mestadels texten som berättar hur rollfigurerna agerar när de är i närheten av skärmbilderna. Ibland framgår av dialogen att rollfigurerna nämner skärmbilderna och ett sådant exempel är när Winston skall äta lunch med sin vän Syme som är filolog.⁹⁸ Syme säger: ”Det är ett bord ledigt där borta under skärmen.” De sätter sig och äter samt diskuterar sådant som kan anses vara farligt att prata om i närheten av en teleskärmbild.⁹⁹ Anledningen till att de kan prata såsom de gör vid det tillfället, kan anses vara på grund av att Winston och Symes diskussion blir maskerad av den höga ljudnivån i matsalen. Rollfigurerna tolkas alltså vara av en rund karaktär, då de inte tenderar att konformera sig till att de är övervakade. De noterar tekniska brister såsom skärmbildspositioneringar inom ett specifikt utrymme eller deras begränsade förmåga att fånga upp ljud och bild och utnyttjar dem till sin egen fördel.

Teleskärmar som ser och hör – Hedvigs anpassade text

På första sidan i Hedvigs version framgår det att teleskärmbilderna finns ”nästan överallt” och att de förmedlar material såsom ljud och rörliga bilder, samt att deras funktion är att övervaka invånarna i Oceanien och att de inte går att stänga av medan det är möjligt att sänka ljudvolymen på dem.¹⁰⁰ Det som texten berättar initialt för läsaren är detsamma som i den autentiska texten men vad framkommer i den resterande delen av boken? Den frågan kommer att besvaras genom att undersöka de passager som är borttagna eller skiljer sig på ett sådant sätt att de påverkar teleskärmbildernas funktioner eller inverkan på de individer som de övervakar.

I Hedvigs version tycks teleskärmbilderna påverka individerna på ett motsatt sätt jämfört med Bakhålls version, eftersom det som beskriver hur individerna anpassar sitt beteende i närheten av skärmbilderna till stor del är borttagna eller omskrivna. Det exemplifieras i följande tre scenarion. Ett exempel utgör scenen då Winston under två-minuters hatet på arbetsplatsen

⁹⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 8–9, 92.

⁹⁸ Winston är vän med Syme och tycker om att prata med honom, men finner Syme vara alltför frispråkig, och vågar därför inte säga allt som han tycker och tänker till honom.

⁹⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 47.

¹⁰⁰ Orwell (Hedvig) 2021, s. 3.

kanaliserar sitt hat till att utgå från en annan känsla än den som han egentligen känner. I den autentiska versionen hatar han storebror men vågar inte uttrycka det, utan projicerar i stället sitt hat på en som han senare kommer att älska – Julia. I Hedvigs version betonas att han hatar Julia mer än ”Storebror, partiet och Tankepolisen” som han egentligen hatar.¹⁰¹ Det tycks som att han inte vågar uttrycka sig lika klart mot den/dem som han verkligen hatar.

När Winston och Syme äter lunch i Bakhålls version av *1984* är deras samtalsämne ett sådant som inte bör omtalas i närheten av en skärm, men det gör de ändå. I Hedvigs version talar inte Winston och Syme om någonting vid den aktuella lunchen, då den delen är borttagen och omskriven till en mindre del samt flyttad ut ur dialogen mellan Syme och Winston. Det kan tolkas som att rollfigurerna i texten anpassar sig till att skärmen övervakar dem och därför väljer att inte tala om någonting då de befinner sig i närheten av den. Det förstärks av att Winston ligger i en säng och tänker på Julia, och reflekterar om att så länge han inte säger någonting så är han säker.¹⁰² Vad är det Winston gör här? En kan argumentera, att det som texten säger om Winston är att han tänker linjärt och inte progressivt eller exceptionellt. Fenomenet att tänka på någonting annat än det som ens yttre ger sken av, benämner den autentiska texten av Bakhåll som krimtänk eller krimuttryck. Dock är termen krimtänk/krimuttryck borttagen i Hedvigs version, vilket bidrar till att rollfigurerna i Hedvigs version kan tolkas till att bli påverkade av teleskärmarernas övervakning och därmed agerar på ett platt sätt – apatiskt sätt.¹⁰³

Nämnda scener är antingen omskrivna eller borttagna i Hedvigs version. Den scen som presenteras härnäst finns däremot med i både Bakhålls och Hedvigs version. Det är när Winston och Julia talar med varandra för första gången i matsalen i närheten av en skärm. I Bakhålls version tänker Winston att sorlet i matsalen skulle kunna dölja deras röster i ”en halv minut”, och därav väljer han att tala med Julia under lunchen.¹⁰⁴ Att det är sorlet i matsalen som maskerar samtalet mellan Winston och Julia framkommer inte i Hedvigs version. Där skrivs endast fram att det är i matsalen som det är säkrast att tala med varandra, även om det bara är för en kort stund.¹⁰⁵ Men båda talar med varandra i dialogen, det vill säga den korta dialogen gestaltar för läsaren hur Winston och Julia kommer överens om att de skall träffas på segertorget efter jobbet.¹⁰⁶

¹⁰¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 17; Orwell (Hedvig) 2021, s. 8.

¹⁰² Orwell (Hedvig) 2021, s. 22.

¹⁰³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 57.

¹⁰⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 98–99.

¹⁰⁵ Orwell (Hedvig) 2021, s. 22.

¹⁰⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 101; Orwell (Hedvig) 2021, s. 22.

I Bakhålls autentiska text framkommer det explicit att rollfigurerna tänker över hur de kan och skulle vilja lura skärmarna, och att det är svårt att göra det, men att det går.¹⁰⁷ En sådan passage är när Winston tänker på hur det skulle vara att kunna få tala ostört med O'Brien. I Hedvigs version framkommer det i texten att han önskar kunna träffa O'Brien på en plats som inte är övervakad.¹⁰⁸ Skillnaden mellan texterna är att i Bakhålls version tänker Winston *hur* han skall lura skärmarna, medan han i Hedvigs version önskar kunna träffa O'Brien. Skillnaden ligger således i ett aktivt versus ett passivt agerande. Det sistnämnda tillsammans med de övriga passagerna som analysen visat, leder granskningen till att tolka rollfigurernas beteenden som apatiskt, som således är ett platt agerande.

Teleskärmar som ser och hör – Viljas anpassade text

Viljas version nämner teleskärmar i paratexten "Bakgrund" som ligger utanför berättelsen, och där står: "I varje hem finns skärmar som ser och hör allt invånarna gör"¹⁰⁹ Detta bekräftar första sidan av berättelsen när Winston kommer in i sin lägenhet och texten berättar det som paratexten redan har deklarerat. Dock berättar den att Winston "var nogga med att låtsas bli glad över nyheten" eftersom han visste att skärmen både var en "sändare och mottagare".¹¹⁰ Jämför man denna passage med Hedvigs version av romanen framkommer det att rollfigurerna i Viljas version har förmågan att tänka självständigt trots att de är övervakade av skärmarna som finns i samhället. Det förstärks av att Winston "upptäcker" att skärmen som finns i hans lägenhet inte kan se hela lägenheten, och därmed placerar han sitt skrivbord i ett hörn utom dess räckvidd.¹¹¹ Detta hörn framkommer även i Hedvigs version, men gestaltas så som att Winston inte upptäcker det utan att det endast finns där.¹¹² De resterande gånger som skärmarna förekommer i texten är sparsamma och inte av någon signifikant betydelse för att bedöma huruvida rollfigurerna agerar platt eller runt i jämförelse med hur de agerar i de två andra versionerna av *1984*. Angående Viljas anpassade text kan en argumentera för att Winston agerar på ett runt sätt, då han noterar sin omgivning och därmed kan agera på ett sätt som är fördelaktigt för honom, trots att han är övervakad av teleskärmar.

¹⁰⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 72.

¹⁰⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 13; Orwell (Hedvig) 2021, s. 7.

¹⁰⁹ Orwell (Vilja) 2021, s. 3.

¹¹⁰ Orwell (Vilja) 2021, s. 6.

¹¹¹ Orwell (Vilja) 2021, s. 8.

¹¹² Orwell (Hedvig) 2021, s. 3, 14.

3.3 Mikrofoner som lyssnar

På platser där det inte finns teleskärmar i Oceanien kan det finnas dolda mikrofoner som lyssnar på medborgarna.¹¹³ De gånger som mikrofoner förekommer i de anpassade och den autentiska texten är få, men de utgör en signifikant betydelse för förståelsen av miljön som berättelsen utspelar sig i. Historien om Oceanien utspelar sig huvudsakligen i en stad, och det enda som läsaren får veta angående det som finns utanför staden och Oceanien är via nyhetsrapporter som förekommer i texten. Undantaget är de få gånger som protagonisterna befinner sig utanför staden, och det är i dessa texter passager som mikrofonerna förekommer. Analysen undersöker hur miljöerna med mikrofoner påverkar rollfigurernas beteende, och om de agerar såsom tidigare diskuterats i relation till hur teleskärmar påverkade dem. Frågan behandlar om de är medvetna att de kan vara övervakade och därmed agerar med försiktighet i närhet av mikrofonerna. Om rollfigurerna demonstrerar en medvetenhet i mikrofonernas närvaro kommer det således tolkas som ett runt beteende.

Mikrofoner som lyssnar – Bakhålls autentiska text

Mikrofonerna förekommer endast ett par gånger i den autentiska texten och då utanför staden som historien tar plats i. Texten berättar att det alltid finns en risk att en kan bli hörd av någon som lyssnar via en gömd mikrofon. Det är något som Julia är medveten om då hon och Winston träffas för första gången i en privat miljö, vilket avser att det inte finns någon extern person eller övervakningsapparat som kan se eller hör dem.¹¹⁴ Julia berättar om varför hon inte började prata med Winston då de initialt träffades på den bestämda platsen utanför staden:

’Jag ville inte säga något borta i gränden’, fortsatte hon, ’ifall det finns någon mikrofon gömd där. Jag tror inte det, men man vet aldrig. Det finns alltid en risk att något svin känner igen ens röst. Men här är vi säkra.’¹¹⁵

Julia leder Winston bort från den plats som nämns i citatet ovanför tills de kommer till ett skogsparti där hon har varit tidigare och vet att det inte finns eller kan finnas några mikrofoner. Hon säger: ”Här finns ingenting som är stort nog att gömma en mikrofon i. Dessutom har jag varit här förut.”¹¹⁶ Trots att Julia vet om att det inte kan finnas några mikrofoner i den miljö som de befinner sig i väljer Julia och Winston att viska till varandra

¹¹³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 104–106.

¹¹⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 104–105.

¹¹⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 106.

¹¹⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 106.

för att vara säkra på att ingen hör dem.¹¹⁷ Intressant nog berättas det i texten och inte i dialogen mellan rollfigurerna. Följaktligen är det någon som ser dem, nämligen texten i sig självt och därmed kan en argumentera för att texten är den som tycks övervaka dem utanför staden. Det sistnämnda är en intressant observation, men det påverkar inte analysen av huruvida miljöerna påverkar rollfigurerna eller ej. Julia och Winston agerar på ett sätt som antyder ett runt beteende, eftersom de är medvetna om att de kan vara övervakade, och att de viskar till varandra förstärker det.

Mikrofoner som lyssnar – Hedvigs anpassade text

I Hedvigs version förekommer mikrofonerna utanför staden på ett liknande sätt som i Bakhålls version. Det är Julia som initialt påpekar att det kan finnas mikrofoner och att med det kan det finnas sådana som lyssnar på dem, varpå hon leder dem bort till skogspartiet.¹¹⁸ Att de viskar till varandra framgår inte i Hedvigs version, vilket kan tolkas som de agerar på ett platt sätt, eftersom de inte väljer att vara extra försiktiga. När de väl har kommit utanför den övervakningsgräns som de anser finns fortsätter de med att agera som att ingen eller inget kan se eller höra dem. Det skiljer sig från Bakhålls version, där en kan läsa rollfigurerna som runda eftersom de väljer att anpassa sig genom att vara extra försiktiga när de viskar till varandra. Det vill säga i Hedvigs anpassade text agerar rollfigurerna inte på ett medvetet sätt. Därav tolkas de vara av platt karaktär.

Mikrofoner som lyssnar – Viljas anpassade text

I Viljas version finns det inga mikrofoner och med det blir problemet som jag påvisade i metod- och teoridelen av betydelse. Det medför metodologiska frågor om hur omskrivningen skall hanteras. Ett svar är att fokusera på det som inte sägs, vilket har nuddats vid tidigare i undersökning, som i fallet då Winston och Syme äter lunch. Den scenen finns med i alla undersökta versioner av *1984*, men medan de talar om ett känsligt ämne i Bakhålls version, talar de inte alls om ämnet i fråga i de övriga två. I fallet med mikrofonerna så är delen borttagen ur Viljas version och inte allenast den utan själva verktyget mikrofoner är helt eliminerat ur historien. Detta lämnar analysen med två tolkningsmöjligheter om mikrofonerna och de platser som är kopplade till dem i Viljas anpassade text. 1) den enda miljön som finns i berättelsen är staden. 2) att de inte övervakas av mikrofoner utan av andra verktyg såsom bland annat teleskärmar, vilket indirekt betyder att de är mer eller mindre medvetna om att de

¹¹⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 110.

¹¹⁸ Orwell (Hedvig) 2021, s. 25.

är övervakade hela tiden, eftersom teleskärmmarna tenderar till att vara synliga. Huruvida rollfigurerna agerar runt eller platt går inte att fastslå i Viljas version i relation till mikrofonerna. På grund av den anledningen att granskningen inte kan undersöka hur de agerar i de miljöer som mikrofonerna finns i, eftersom de inte finns några sådana miljöer i Viljas version.

3.4 Summerande analys – Motiven – De tekniska övervakningsverktygen

Analysen av de tekniska övervakningsverktygen tar fasta på motiven *affischen*, *teleskärmmarna* och *mikrofonerna*. Analysen av *affischen* fokuserar på om dess användningsområde är av en mångfacetterad natur med flera potentiella bruksområden eller om den har framställts som att enbart operera inom ett område. Angående *teleskärmmarnas* och *mikrofonernas* funktion utforskar analysen om deras närvaro påverkar hur rollfigurerna agerar. I analysen skall begreppen rund och platt läsas som följande, rund betyder att det har skett något positivt, en utveckling, medan platt betyder ett negativt förfarande, exempelvis en tillbakagång eller att det undersökta objektet inte har förändrats, det vill säga det har varken skett en progression eller regression. Om objektet inte har utvecklats innebär det per se inte något negativt men i relation till uppsatsen övergripande frågan som undersöker möjligheten till frigörelse betyder dock en stillastående position något negativt då det aktuella objektet inte förflyttar sig mot den potentiella friheten, på sikt.

	Bakhålls autentiska text	Hedvigs anpassade text	Viljas anpassade text
Affischen – Storebror ser dig			
Objektet – Affischen	Rund	Platt	Platt
Teleskärmar som ser och hör			
Rollfigurerna inom skärmarnas räckvidd	Rund	Platt	Rund
Mikrofoner som lyssnar			
Rollfigurerna inom mikrofonernas räckvidd	Rund	Platt	Det finns inga mikrofoner

Cementeras visionen om att *1984* tar plats i ett övervakningssamhälle eller visar närläsningen av de aktuella övervakningsverktygen ett samhälle vars medborgare som kommer att frigöra sig på sikt från deras totalitära ledare? Att ge ett entydigt svar på denna fråga i första delen av undersökningen är nog lite vågat, men en reflektion över hur bland annat skillnaden mellan den estetiska och efferenta läsningen kan påverka läsningen av en skönlitterär lättläst text i relation till demokratifrågan är rimlig.¹¹⁹ Vad gäller *affischen* och om den används på flera sätt än att endast fungera som ett propagandamedel, kan vi se att i den autentiska texten ges det utrymme för att skända *affischen*. Vissa tycker inte om den, andra använder den som ett omslagspapper.¹²⁰ Till skillnad från detta finner granskningen i de anpassade texterna att affischerna primärt fyller funktionen av att operera som ett propagandamedel. Angående *teleskärmar* och *mikrofonerna* återfinns det en skillnad i hur de anpassade texterna gestaltar motiven. Den kortaste lättlästa texten tenderar tillåta en mer öppen tolkning om huruvida invånarna i Oceanien ändrar sig eller inte i närvaron av dessa övervakningsverktyg.

En efferent läsning av den autentiska texten producerar en information som skulle kunna skapa en individ som vågar agera mot det totalitära system som konkretiseras, till skillnad mot de anpassade texternas gestaltningar. En skulle därmed kunna argumentera för att demokratifrågans underliggande potential diskuteras i den autentiska texten men inte i de anpassade texterna ur perspektivet av att skönlitteraturen kan skapa goda medborgare.¹²¹ I jämförelse med Nordenstam och Olin-Schellers diskussion om hur normer befästs i lättläst skönlitteratur innebär detta i överförd mening att den som enbart läser de anpassade texterna möter en gestaltning av en samhällskonformitet som det normala.

4. De mänskliga övervakningsverktygen – Motiven – Spanarna, Tankepolisen

Ett av de övervakande elementen i *1984* är andra människor, vilka analysen kategoriserar som mänskliga övervakningsverktyg. De andra människorna är antingen privata eller i samhällets tjänst och anger andra personer för sådant som de anser vara fel i relation till rådande och allmänna normer. En förklaring för respektive motiv samt hur de undersöks presenteras i de enskilda underkapitlen.

¹¹⁹ Nordenstam & Olin-Scheller, "Hjälpa eller stjälpa?" 2016, s. 115.

¹²⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 22, 58.

¹²¹ Nordenstam & Olin-Scheller, "Att göra gott" 2017, s. 2.

4.1 Spanarna

Spanarna är en grupp vars medlemmar tenderar vara barn. Att det inte behöver vara så framkommer genom historier som är relaterade till Parson och Julia. Spanarna som organisation har samröre med Tankepolisen och tenderar att skapa en känsla av olust hos de individer som känner sig övervakande av spanarna, på grund av att de kan finnas överallt men alltid är förklädda.¹²² Spanarna benämns olika i versionerna av 1984. Bakhåll använder ordet spanarna medan Vilja använder spionerna. I Hedvigs version är spanarna som begrepp borttaget, men återfinns genom textmässiga uttryck så som att Parsons barn kommer att *ange* andra / någon om de känner för det. Innebörden av vad spanarna kan göra finns kvar, men själv ordet som betecknar gruppen är uteslutet i Hedvigs version.¹²³

Analysen fokuserar på de rollfigurer som varit medlemmar i spanarna och hur de påverkas av det i sitt vuxna liv. Förblir de platta i sitt agerande och fortsätter de med det inlärd tänkandet eller kan de komma att utvecklas och således ses som runda rollfigurer. Närmare bestämt vilket utrymme har de att tänka dynamiskt och använda sig av olika metoder för att leva det liv som de vill leva, och inte det som partiet anser är det rätta.

Spanarna – Bakhålls autentiska text

I Bakhålls version finns en övre åldersgräns för hur gamla medlemmarna i spanarna får vara men den anges inte explicit utan det framgår genom hur texten berättar att Parson har lurat systemet och var medlem längre än vad han egentligen fick vara. När spanarna nämns i Bakhålls version är det i samband med att barn förekommer i texten, vilket kan tolkas som att gruppen spanarna består av barn, det vill säga förutom om någon som exempelvis Parson, lyckats lura systemet.¹²⁴

Barnens funktion fungerar som en katalysator för rädsla hos de övriga rollfigurerna då barnen tränas av tankepolisen i olika övervakningsstrategier och med det följer en överhängande risk att barnen kommer att ange andra personer.¹²⁵ Det händer med Parson som blir angiven av sin egen dotter. Han är häpen över det, men på samma gång stolt över att hans dotter är en bra spanare.¹²⁶ Innan Parson blir angiven gestaltar en scen att han uppskattar det som hans barn gör då de tänder eld på en kvinnas kjol som inte agerar efter vad partiet tycker och tänker. Ett annat fall är då de fått en ny övervakningsutrustning i form av ett par hörlurar

¹²² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 23, 25, 53, 108, 116, 119.

¹²³ Orwell (Hedvig) 2021, s. 56, 62.

¹²⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 23.

¹²⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 25.

¹²⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 207.

som de leker med hemma i lägenheten. Detta återges i texten som att de ”testade den på dörren till vardagsrummet och tyckte sig kunna höra dubbelt så bra som med bara örat tryckt mot dörren.”.¹²⁷ Orden ”tyckte sig kunna höra dubbelt så bra” innebär inte att de hörde dubbelt så bra, utan endast att tyckte sig uppleva att de hörde dubbelt som bra. De vet inte om de egentligen hörde dubbelt så bra med lurarna. Det är kanske därför som Parson själv är förundrad över att han sade de orden som gjorde att hans barn angav honom, kanske var det så att han faktiskt inte sade de orden.¹²⁸ Att barn är lätta att träna till att utföra det som krävs av dem vid en given tidpunkt framkommer vid ett torgmöte där ”cirka tusen skolbarn iklädda Spanarnas uniform” är närvarande.¹²⁹ Talaren inser att det behövs en akut insats för att korrigera dekorationen som är uppsatt på torget, barnen blir således räddarna av situationen, och plockar snabbt ner alla affischer som dekorerar torget.¹³⁰

Men hur påverkas de vuxna som har varit med i spanarna som barn? I fallet med Parson kan vi se att han trivs med sitt liv och finner inget fel med att gruppen finns och anger andra människor till tankepolisen. Snarare önskar han att han skulle kunna få vara med i spanarna trots att han är vuxen. I fallet med Julia som var medlem i spanarna som barn är tillbakablickarna på den tiden av ett annat slag. Julia var inte med i gruppen för att det gynnade hennes plats inom gruppen. Snarare underlättades hennes frihet utanför gruppen eftersom hon som medlem inte blev spanad på. Denna strategi fortsätter Julia med som vuxen genom att vara involverad i olika partipolitiska föreningar och därigenom skapar hon en preventivt fasad omkring sig.¹³¹

Att barn kan utgöra en fara för dem som tillbringar tid med dem framkommer i Bakhålls version och att Parson tycker om att vara med i gruppen – spanarna. Julia däremot exemplifierar att det kan vara till en fördel att ha varit medlem i spanarna som barn för att kunna leva ett friare liv som vuxen. Detta leder en till att tolka en eventuell gruppstillhörighet i spanarna på två sätt. Det skapar dels en person som Parson som resten av livet är trogen partiet och därmed kan tolkas vara av platt karaktär, dels en person som Julia som ser gruppstillhörigheten som ett frigörande verktyg för att kunna leva utanför reglerna med medlemskapet som en täckmantel, alltså en rund karaktär. Det uppstår således två olika beteckningar här, vilket är intressant på grund av att det ådagalägger möjligheten för två individer att agera olika inom samma ram av konformitet.

¹²⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 58.

¹²⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 207.

¹²⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 160.

¹³⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 160–161.

¹³¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 108, 116.

Spanarna – Hedvigs anpassade text

Det finns inga spanare i Hedvigs version, dock skrivs det om barn som anger sina föräldrar och att kvinnor förråder sina karlar.¹³² När Winston blir arresterad framkommer det att även han är villig att ange andra människor.¹³³ Att ange kopplas inte till den upptränade förmågan som lärs ut av spanarna. Det är mera något inneboende hos den enskilda individen, och en egenskap som kan komma att framträda vid olika omständigheter. Då det inte finns några spanare i Hedvigs version per se, blir det svårt att tolka gruppen som sådan. Det ter sig snarare mer fördelaktigt att vara angivare än att bli angiven. I kombination med att det inte skrivs fram några skillnaderna mellan hur Parson och Julia agerar som barn kontra i det vuxna livet, tolkas det som att den inneboende förmågan av angiveri är en konstant som finns med inuti individen, från barn till vuxen till döden, det vill säga den är alltid närvarande och konstant.

Spanarna – Viljas anpassade text

I Viljas version skrivs spanarna fram genom Parsons barn som har ”Spionernas uniform” på sig och kan därmed kopplas till tankepolisen, vilket dock inte skrivs fram explicit.¹³⁴ Detta blir ett problem för både i autentiska texten och Viljas version finns det fall då Winston tänker på Julia som en spion tills det att han och hon blir förälskade i varandra.¹³⁵ Julia förklarar aldrig att hon som liten var medlem i spanarna och att detta gjort henne till en social kameleont. I Viljas anpassade text blir det därav tvetydigt om hon varit spion / spanare som barn, däremot gestaltas hur barnen tränas till att spionera på de vuxna precis som det gör i den autentiska texten.¹³⁶ Analysen visar därmed att barnen kommer att fortsätta med sin inlärd spionträning då det inte motbevisas att deras beteende ändras i vuxen ålder.

4.2 Tankepolisen

Tankepolisen är en enhet i Oceanien som övervakar vad invånarna tänker och säger, och de skall inte förväxlas med den vanliga polisen som övervakar invånarna på ett manuellt sätt i det dagliga livet. Tankepolisen tycks däremot finnas överallt men är samtidigt osynliga.¹³⁷ Att det är tankepolisen som är den polisenhet som invånarna fruktar mest i Oceanien

¹³² Orwell (Hedvig) 2021, s. 62.

¹³³ Orwell (Hedvig) 2021, s. 56.

¹³⁴ Orwell (Vilja) 2021, s. 10.

¹³⁵ Orwell (Vilja) 2021, s. 11, 14; Orwell (Bakhåll) 2021, s. 13.

¹³⁶ Orwell (Vilja) 2021, s. 11.

¹³⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 6.

framkommer explicit: ”Det vara bara Tankepolisen som betydde något.”¹³⁸ Tankepolisen samarbetar med spanarna samt övriga individer som är villiga att ange personer.

Det är delvis problematiskt att undersöka tankepolisen då den autentiska texten tydligt uttrycker att tankepolisen alltid är närvarande.¹³⁹ Det betyder att analysen kan välja vilken passage som helst för att härleda en förklaring till detta, oavsett om de uttryckligen skrivs fram med ordet tankepolis(en) eller ej. Därav har analysen avgränsats till de passager där tankepolisen omnämns eller diskuteras i texten av antingen bokens protagonister, antagonister eller av texten i sig självt för att fastställa hur det påverkar rollfiguren Winstons sätt att agera eller tänka på ett platt eller runt sätt. Med ett runt agerande menas att Winston gör saker som kan ses som att de går emot partiets vilja, exempelvis tänker tankar som kan störta partiet eller visar kärlek till någon som de inte är tillåtna att älska. Det motsatta är då att de kan klassificeras som platta, vilket innebär att Winston uteslutande gör sådant som är tillåtet.

Tankepolisen – Bakhålls autentiska text

I Bakhålls version beskrivs tankepolisens verksamhet som tolkningsbar både implicit och explicit: ”Det fanns förstås inget sätt att veta när man var iakttagen och inte. Hur ofta eller genom vilket system Tankepolisen kopplade in sig på en individuell linje kunde man bara spekulera i”¹⁴⁰ Att ha en sådan tyngd hängandes över en, tycks inte skrämma Winston, när han skriver i sin dagbok ”NER MED STOREBROR” förvisso vet han att teleskärmen som sitter i hans lägenhet inte kan se in i den nisch som hans skrivbord står i, men han vet ändå att någon kan se det som han skriver, men han gör det ändå.¹⁴¹

Till Winstons försvar, tycks det vara så att han skriver dessa ord i ett desillusionerat tillstånd mellan sömn och vakenhet. Han är medveten om vad innebörden kan bli om han blir upptäckt, och lämnar trots det dagboken liggandes öppen när han går till ytterdörren för att se vem som ringt på hos honom. Det signalerar att han inte bryr sig om den som ringt på hans dörr skulle se vad han skrivit i dagboken eller ej.¹⁴²

Winstons dagbok är den artefakt som vittnar om ett eget tänkande i 1984. I den skriver Winston ned sina tankar, om att störta storebror och om egna upplevelser, bland annat om ett möte med en prostituerad. Sådana möten är förbjudna, men han gjorde det ändå medan att

¹³⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 6.

¹³⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 6.

¹⁴⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 6.

¹⁴¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 20.

¹⁴² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 21.

skriva en dagbok är inte förbjudet.¹⁴³ Däremot är att skriva ord som handlar om att störta partiet en förbjuden handling som går emot normen. Winstons hållning är dock att det inte finns några lagar längre i Oceanien. Om han skulle bli påkommen med att skriva dagbok där det står ned med storebror skulle han dömas till döden eller bli ivägskickad till ett "arbetsläger".¹⁴⁴ Winston vet hur han kommer att bli bestraffad om någon finner dagboken, men det innebär att någon måste läsa dagboken när den hittas. Så vem skriver Winston för? Det besvarar Winston själv då han skriver att "Endast Tankepolisen skulle läsa vad han hade skrivit innan de raderade det för alltid, till och med från minnet."¹⁴⁵ Detta blir senare i boken till en sanning då Winston blir arresterad av tankepolisen. Läsaren får dock aldrig reda på om tankepolisen faktiskt läser hans dagbok eller ej. En som Winston vill skall läsa dagboken är O'Brien: "Han försökte tänka på O'Brien, som han skrev för eller riktade sig till [...]"¹⁴⁶ O'Brien är en av dem som arresterade Winston, vilket antyder att det som han skriver i dagboken kan komma att bli läst av O'Brien. Huruvida O'Brien läser Winstons dagbok får vi aldrig veta. Analysen visar att Winston agerar på ett runt manér, trots hans kännedom om att tankepolisen övervakar honom skriver han ändå i sin dagbok, samt att tankepolisen antagligen kommer att bestraffa honom för det.

Tankepolisen – Hedvigs anpassade text

Att Tankepolisen ser Winston och de övriga i Oceanien framkommer explicit i Hedvigs version redan på första sidan i boken: "[...] såg allt som Winston gjorde. Och den hörde varje ord som han sa, varje ljud som han gjorde. Tankepolisen [...]"¹⁴⁷ Winston skriver dagbok trots att han vet att Tankepolisen ser honom, men det skildras på ett mer tvetydigt sätt, jämfört med Bakhålls version. När Winston tänker på om han skall bli straffad eller ej, framkommer det i Hedvigs version att, "Om Tankepolisen upptäckte att han skrev dagbok skulle han säkert hamna i fängelse eller arbetsläger", medan den autentiska versionen berättar att "Tankepolisen skulle ta honom i vilket fall."¹⁴⁸ Hedvigs version är inte lika distinkt i betoningen av att Winston kommer att bli tillfångatagen. Denna skillnad kan vidare ses när Winston reflekterar över vem det är som kommer att läsa det han skriver i dagboken. I Bakhålls version står det explicit att det är tankepolisen som kommer att läsa den. I Hedvigs

¹⁴³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 60.

¹⁴⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 9.

¹⁴⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 27.

¹⁴⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 92–93.

¹⁴⁷ Orwell (Hedvig) 2021, s. 3.

¹⁴⁸ Orwell (Hedvig) 2021, s. 3; Orwell (Bakhåll) 2021, s. 20.

version står det: ”Antagligen var det bara Tankepolisen som skulle läsa hans dagbok”¹⁴⁹ Att Winston är rädd för att bli upptäckt och eventuellt avrättad framkommer både i Hedvigs och Bakhålls version.¹⁵⁰

En kan här för argumentera för att Hedvigs version inte är lika explicit med att Winston kommer att bli tillfångatagen och bestraffad, och att det skulle bero på att Hedvigs version inte gestaltar gruppen spanarna. Det innebär att tankepolisen inte kan vara lika utspridd i samhället och därmed inte ser och hör allt som försiggår. Trots den något tvetydiga framställning av hur tankepolisen eventuellt kommer att behandla Winston, vid ett tillfångatagande kan Winstons agerande tolkas vara av en rund karaktär, eftersom han skriver dagboken trots att han vet att det kan komma att skada honom.

Tankepolisen – Viljas anpassade text

Tankepolisens avsikt i Viljas version redovisas i paratexten *Speciella uttryck som används i boken*. Där framgår syftet är att övervaka invånarna i Oceanien ”så att de inte säger eller gör något förbjudet”, men vad som är förbjudet framkommer inte.¹⁵¹

Skriver Winston en dagbok och undrar han vilken det är som kommer att läsa den eller om han kommer att bli arresterad av Tankepolisen för att han skriver en dagbok? I Viljas version är svaret både ja och nej. Det framkommer att Winston skriver en dagbok och att han vet om att det är ”väldigt farligt” att skriva en sådan, men att han inte bryr sig om det.¹⁵² Dock framkommer inte att Tankepolisen ”skulle läsa” eller ”antagligen” komma att läsa hans dagbok.¹⁵³ Det blir heller inte tydligt att dagboks innehållet strider mot partiets vilja. Winston skriver inte *ner med storebror* så som han gör i de två andra versionerna av *1984*, utan han skriver i stället om sin arbetsdag.¹⁵⁴ Hans skäl till att skriva dagbok är att han inte har någon att dela sina känslor och tankar med.¹⁵⁵

Att Winston skriver om sin arbetsdag gestaltats implicit i de två andra versionerna, men detta framställs inte på liknande sätt. I Viljas version har Winstons agerande i relation till tankepolisen en platt karaktär då han skriver om sin arbetsdag och i texten påvisas inget som påpekar att han gör något som är förbjudet.

¹⁴⁹ Orwell (Hedvig) 2021, s. 8–9.

¹⁵⁰ Orwell (Hedvig) 2021, s. 4.

¹⁵¹ Orwell (Vilja) 2021, s. 8.

¹⁵² Orwell (Vilja) 2021, s. 5, 6–7.

¹⁵³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 27;

¹⁵⁴ Orwell (Vilja) 2021, s. 8.

¹⁵⁵ Orwell (Vilja) 2021, s. 8.

4.3 Summerande analys – Motiven – De mänskliga övervakningsverktygen

Här redovisas en överblick av vad analysen funnit angående de mänskliga övervakningsverktygen, såsom hur ett medlemskap i *spanarna* som barn har påverkat de aktuella rollfigurerna och hur *tankepolisen* påverkar Winstons beteenden i de olika versionerna av *1984*.

	Bakhålls autentiska text	Hedvigs anpassade text	Viljas anpassade text
Spanarna			
Julia	Rund	Platt	Platt
Parson	Platt	Platt	Platt
Tankepolisen			
Winston	Rund	Rund	Platt

Hur relaterar de mänskliga övervakningsverktygen som undersökts till uppsatsens frågor om en eventuell frigörelse, kan det således skapas ett fritt Oceanien där Storebror inte längre styr landet? Tittar vi på den första frågan i denna del av analysen, om huruvida ett medlemskap i *spanarna* lär den aktuella rollfiguren att det kan vara bra att lära sig livets spelregler, för att senare i det vuxna livet kunna applicera den kunskapen och på sådant sätt kunna leva ett till synes friare liv. I den autentiska texten ser vi i Julias men inte Parsons fall att ett sådant beteende kan läras ut. I de anpassade texterna ser vi att Julia har utvecklats regressivt och intagit en liknande position som Parson. Den andra punkten i granskningen om de mänskliga övervakningsverktygen visar att det är en skillnad mellan de två anpassade texterna i hur Winston agerar i närvaron av *tankepolisen*. I den mest lättlästa texten – Vilja – framstår Winston som platt. I den andra lättlästa texten av bokförlaget Hedvig tar han plats och handlar som han skulle kunna agera mot ett övervakande förtryck. I den autentiska texten framkommer ett mer nyanserat förhållande till *tankepolisen*, således framkommer det samma bedömning av den autentiska texten och Hedvigs anpassade text.

Hutcheon skriver att vid en översättning av ett verk från ett språk till ett annat tenderar originalet att fungera som en axiomisk förebild, men då det gäller en anpassning, är den

tendensen satt ur spel ”Adaptation is repetition, but repetition without replication.”.¹⁵⁶ Hittills visar analysen att det stämmer med att den autentiska texten har fungerat som en förlaga till de anpassade texterna, men den har inte fått ett allsmäktigt tolkningsföreträde angående de övervakningsverktygen som hittills har undersökts. Det kan ses som ett problem, då det sker saker i texten som gör att den efferenta läsningen tenderar att falla åt det håll som Nordenstam och Olin-Scheller påpekar i artikeln om modelläsare, det vill säga att normer tenderar att befästs i den lättlästa litteraturen, dock bör det anmärkas att det handlar om ett övergripande tema som befäst i de anpassade texterna och inte normer såsom Nordenstam och Olin-Scheller skriver om.¹⁵⁷

5. De ideologiska övervakningsverktygen – Bi-teman – Språk, Historia, Prolerna

De ideologiska övervakningsverktyg, det är de som organiserar samhället på ett sådant sätt att de underbygger och upprätthåller den rådande samhällsstruktur som återges i *1984*. Här kommer bi-temana språkets förändring, historien ändras efter ledarens vilja och arbetargruppen prolerna att undersökas. En förklaring för respektive bi-tema samt hur de undersöks presenteras i de enskilda underkapitlen.

5.1 Språkets förändring

Språkets förändring innebär hur partiet i Oceanien använder själva språket som ett ideologiskt verktyg för att kontrollera de som bor i landet. Partiet har påbörjat att omstrukturera språket från det som kallas för ”förrspråk (eller standardspråk)” till det som vid cirka 2050 kommer att vara det enda språk som används i Oceanien, vilket kallas nyspråk i *1984*.¹⁵⁸ Skälet till omstruktureringen är att partiet vill kontrollera invånarnas kommunikation med varandra. Om ett ord och dess möjliga konnotationer tas bort ur språket kommer känslor som är kopplad till ordet inte vara möjlig att uppleva/känna; ett sådant ord är kärlek. Ordet kärlek är inte helt borttaget ur någon av de tre versionerna av *1984*. I Viljas version är ordet *kärlek* förbjudet men det innebär inte att det inte används, och partiet anstränger sig för att ändra dess konnotation till att syfta på kärlek till storebror och inte till medmänniskor.¹⁵⁹ Att ändra språkbruket av ordet kärlek kan ses som någorlunda abstrakt, det är nog därför som det trots förbudet förekommer frekvent i alla tre versioner av *1984*.

¹⁵⁶ Hutcheon 2006, s. 7, 16.

¹⁵⁷ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Om modelläsare” 2017, s. 143–144.

¹⁵⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 42, 48–49, 265.

¹⁵⁹ Orwell (Vilja) 2021, s. 5; Orwell (Bakhåll) 2021, s. 60, 237.

Ordet *bra* är ett ord som börjat omstruktureras. Filologen Syme förklarar för Winston att genom att lägga till prefixet *o* framför ordet *bra* kan det också användas för att uttrycka något dåligt.¹⁶⁰ Förutom enkelheten i att ett ord som beskriver om något är bra eller dåligt (förlåt jag menade: *obra*) framträder partiets strävan att ta bort nyanser med nyspråket. Det handlar således om att på sikt strukturera om individens uttrycksmöjligheter till att endast vara möjliga genom partiets filter. Ett språk som finns i ett givet land påverkar hur dess invånare kommunicerar med varandra i nuet och på sikt. Eftersom ett språk utvecklas, blir således frågan, vilka det är som tar de nya orden (nyspråk) i bruk och hur kan det påverka dem i nuet och på sikt? Detta innebär att analysen undersöker hur nyspråket påverkar partimedlemmarna och proterna genom hur texten gestaltar hur de olika grupperna påverkas av språkets omstrukturering på sikt. Därefter berörs om rollfigurerna – partimedlemmarna och proterna – har en platt eller rund karaktär.

Språkets förändring – Bakhålls autentiska text

I Oceanien fungerar engelskan som en ”lingua franca”, vilket betyder att engelskan inte är modersmålet och att nyspråket som partiet introducerar förhoppningsvis skall fylla den funktionen.¹⁶¹ Det innebär vidare att i landet talas det flera språk, det vill säga Oceanien är ett splittrat land och partiet försöker ena det genom att implementera nyspråket i böcker, tidningar och filmer – ledaren i *Times* skrivs uteslutande med nyspråk.¹⁶²

Nyspråket gestaltas exempelvis då partiet anordnar något som de kallar för två-minuters hatet. Det är en aktivitet då de som arbetar på olika instanser i statsapparaten får möjligheten att skrika ut sitt hat med okvädingsord som är riktade mot Goldstein som är ledare för motståndsrörelsen – brödrskapet.¹⁶³ Det går till så att en film visas där Goldstein håller ett tal om hur motståndsrörelsen skall frigöra folket i Oceanien, vilket skall realiseras genom ”yttrandefrihet, pressfrihet, mötesfrihet, tankefrihet”.¹⁶⁴ Under filmvisningen får partimedlemmarna skrika ut sitt hat mot Goldstein. Det intressanta är att Goldstein använder ”nyspråksord” i filmen, ”fler nyspråksord, faktiskt, än någon partimedlem normalt skulle använda i verkligheten.”¹⁶⁵ Goldstein inte använder sitt eget språk, det kan förväntas att en motståndare till den rådande regimen skulle använda det gamla språket – förrspråk – i stället

¹⁶⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 48.

¹⁶¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 185.

¹⁶² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 41–42, 185, 265.

¹⁶³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 15–16.

¹⁶⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 14–15.

¹⁶⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 14–15.

för det nya. De som tittar på filmen skriker ut sitt hat, och vissa slänger till och med saker på skärmen som visar filmen.¹⁶⁶

Det är som att de som slänger objekt på skärmen inte inser vad det är som händer, och att filmen är en produkt av partiet och inte skapad av motståndsrörelsen. En kan därav ifrågasätta intelligensen hos de som skriker och slänger saker på skärmen, men det kan likväl vara så att den som slänger en bok på skärmen gör det för att dölja sitt riktiga hat, som själva verket är riktat mot partiets ledare och inte motståndsrörelsens ledare. Det sistnämnda är det mest troliga svaret när det gäller Julia som slänger en bok. Hon säger explicit senare i berättelsen att hon maskerar sitt hat för partiet genom att aktivera sig i partiaktiviteter, vilket inte gäller de övriga som livfullt skriker ut sitt hat mot Goldstein.¹⁶⁷

Detta indikerar två saker, att partimedlemmarna som skriker antingen är okunniga om sitt eget språk och nyspråket eller att de saknar intelligens att inse att filmen är en imitation av Goldstein. Det blir vidare intressant när det visar sig att användandet av nyspråk är relativt utbrett bland partimedlemmarna: ”Under tiden vann det stadigt mer terräng, partimedlemmarna tenderade att använda fler och fler ord och grammatiska konstruktioner från nyspråk i sitt dagliga tal.”¹⁶⁸ Partimedlemmarna inser inte att de håller på att bli omvända till ett språk som är konstruerat för att begränsa deras eget tänkande. Kort sammanfattat tycks det som att partiet är på god väg att lyckas med att krossa partimedlemmarnas egna tankar.

Inom granskningens parametrar – partimedlemmarna och prolerna – framkommer inte nyspråket speciellt ofta i romanen, förutom i den nämnda passagen och den som kommer att beskrivas. Under en lunch med Winston redogör filologen Syme explicit för vad nyspråket är designat till att göra. Syme säger bland annat att, ”Du tror säkert att vår huvudsakliga uppgift är att uppfinna nya ord. Men det är helt fel! Vi förstör ord – massvis, hundratals, varje dag. Vi reducerar språket till dess mest nödvändiga beståndsdelar.”¹⁶⁹ Det görs med ett syfte: att minimera folkets chans till att kunna uttrycka sina egna tankar.¹⁷⁰ Mot slutet av lunchen säger Syme till Winston att vid år 2050 ”kommer det inte att finnas en enda levande människa som skulle kunna förstå vad vi säger nu”, på grund av att språket som de talar 2050 helt enkelt kommer inte vara det samma som Syme och Winston talar.¹⁷¹ Under tiden Syme berättar detta, tänker Winston på något annat, nämligen på prolerna och att de fortfarande kommer

¹⁶⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 16.

¹⁶⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 108.

¹⁶⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 265.

¹⁶⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 48.

¹⁷⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

¹⁷¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

kunna tala och skriva på det gamla språket – förrspråk. Dock säger inte Winston det eftersom han är rädd för att någon skulle ange honom om han sade det högt. Detta är något som Syme inser, varpå han säger: ”’Proletärer är inte människor’, sa han obekymrat. ’År 2050 – förmodligen tidigare än så – kommer all verklig kunskap om förrspråk vara försvunnen.’”¹⁷² Men Syme missar en sak och det är att prolerna om de vill kan leva ett friare liv än partimedlemmarna.¹⁷³ Prolerna är alltså de som vid år 2050 kommer att kunna förstå både förrspråk och nyspråk. Prolerna kan därmed ses som tvåspråkiga, eller till och med trespråkiga eftersom engelskan är landets ”lingua franca”, vilket indikerar att det finns ett språk till i bakgrunden.¹⁷⁴ Det verkar således som att prolerna är den grupp som kan ses som runda till karaktären i denna situation, till skillnad ifrån majoriteten av partimedlemmarna.

Språkets förändring – Hedvigs anpassade text

I Hedvigs version förtäljs inte att engelskan är en lingua franca, och inte heller att filmen som spelas under hatminuterna inte innehåller nyspråk. Det som framkommer om nyspråkets funktion är det som Syme berättar för Winston under lunchen som presenterades tidigare. Denna passage är dock reducerad till att endast redogöra för att nyspråket inte är speciellt etablerat än. Det är i stället engelskan som är det dominerade språket i både tal och skrift. Att ändamålet med nyspråket är att partiet vill ”rensa ut alla ord som kunde få människor att tänka och känna på ett förbjudet sätt” är tydligt, och det framkommer att det använts vid omskrivningar av tidningar.¹⁷⁵

Det skrivs inte fram någon skillnad i hur proler eller partimedlemmar skulle komma att påverkas olika av nyspråkets funktioner. Därav kan analysen endast fastslå att de båda kommer att förbli statiska och kan därav kategoriseras som platta.

Språkets förändring – Viljas anpassade text

I Viljas version framkommer att nyspråket är ett nytt språk som förverkligas av partiet för att de vill kontrollera hur människor tänker och känner och att det har gått så långt att de har ”förbjudit ordet kärlek så att folket till slut inte ska veta vad kärlek är”.¹⁷⁶ Lunchen som nämnts tidigare är den centrala platsen där nyspråket diskuteras, på samma sätt som i Bakhålls och Hedvigs versioner. Viljas version skiljer sig från Hedvigs, inte i den meningen att den gör

¹⁷² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

¹⁷³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 66.

¹⁷⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 185.

¹⁷⁵ Orwell (Hedvig) 2021, s. 11, 37.

¹⁷⁶ Orwell (Vilja) 2021, s. 5.

skillnad på partimedlemmar eller proler, utan för att den lyfter fram att ordet bra går att återanvända med prefixet o för att bilda ordet obra, vilket även framkommer i Bakhålls version.¹⁷⁷ Viljas version gör ingen skillnad mellan hur proler och partimedlemmar kommer att påverkas av nyspråkets funktion, vilket innebär att analysen finner samma resultat som den visade angående Hedvigs anpassade text.

5.2 Historien ändras efter ledarens vilja

”Den som kontrollerar nuet kontrollerar det förflutna’,[...] ’Anser du, Winston, att det förflutna verkligen existerar?’”¹⁷⁸ Detta säger O’Brien till Winston som sitter i arresten; orden är talande och återkommer i 1984.¹⁷⁹ Men vad betyder de? Winston och Julia arbetar med detta, att skriva om det förflutna till att passa det som Storebror anser är den sanning som skall förmedlas till folket i Oceanien. Winstons uppgift är att skriva om artiklar, däribland ledaren i tidningen *Times*.¹⁸⁰ Julia jobbar på tryckeriet där de producerar tidningar och böcker eller vid olika filminspelningar.¹⁸¹ Winston och Julia utgör alltså en del av partiets så kallade sanningsproduktion som omfattar en produktionskedja av ”böcker, tidskrifter, pamfletter, affischer, flygblad, filmer, teckningar, fotografier – all sorts litteratur och dokumentation som kunde tänkas ha någon politisk eller ideologisk betydelse”.¹⁸² Men vad innebär det konkret? I Bakhålls version finns en passage om en artikel i *Times* som hedrar organisationen FFCC och Withers, en medlem som agerat exemplariskt och därmed belönas med utmärkelsen ”Orden för förtjänstfulla insatser”.¹⁸³

Problemet är att Storebror tre månader efter publiceringen av artikeln avskaffar FFCC och ser till att Withers blir en *operson* (det vill säga en person som inte längre finns utan är avrättad) och därmed måste artikeln skrivas om för att inte avslöja något om Oceaniens skamfyllda historia.¹⁸⁴ Till följd av det skriver Winston om artikeln på ett tillfredställande sätt varpå den nya tidningen trycks och arkiveras medan den gamla eldas upp.¹⁸⁵ Härigenom har händelsen med Withers inte längre skett/hänt/existerat. För att vara säker på att det inte finns några spår kvar av incidenten eldas även arbetsordern upp i det som kallas för

¹⁷⁷ Orwell (Vilja) 2021, s. 12–13; Orwell (Bakhåll) 2021, s. 48.

¹⁷⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 220.

¹⁷⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 34, 220.

¹⁸⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 12, 27, 36–37, 38–19.

¹⁸¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 115–116, 131–132.

¹⁸² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 38–40.

¹⁸³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 42.

¹⁸⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 42.

¹⁸⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 43–45.

minnesluckan.¹⁸⁶ Minnesluckor är luckor till ett system som leder ner till ugnar som eldar upp det material som stoppas ned i dem.¹⁸⁷

Det är mot bakgrund av detta som O'Brien frågar Winston om han verkligen tror att det "förflutna verkligen existerar".¹⁸⁸ Till synes kan en tycka att O'Brien har rätt eftersom det gamla materialet samlas in och eldas upp under tiden personer som Julia och Winston producerar nytt material.¹⁸⁹ Frågan är om det gamla materialet verkligen förstörs eller ej. Någon beskrivning av hur materialet brinner nere i minnesluckorna ges inte i de tre versionerna av *1984*.¹⁹⁰ Är minnesluckorna enbart något dekorativt på väggarna i Sanningsministeriet, eller bränner de verkligen upp det material som stoppas i dem?

Analysen undersöker bi-temat om omskrivningen av historien innebär en förstörelse av det förgångna med fokus på om processen i själva verket leder till att det gamla förstörs. Om processen bedöms vara av platt karaktär innebär det att det gamla materialet förstörs och att det förgångna verkligen är förlorat. Om det däremot finns passager i texten som talar för att det gamla inte förstörs, tolkas förstörelseprocessen vara av rund karaktär, vilket innebär att det finns en möjlighet att det förflutna överlever och därmed kan återanvändas i ett bildningssyfte.¹⁹¹

Historien ändras efter ledarens vilja – Bakhålls autentiska text

Som tidigare antytts kan en rollfigur i *1984* minnas det som skett, men vad händer om den inte kan bevisa det? Det är något som Winston reflekterar över när han frågar sig själv om det var partiet som uppfann flygplanet eller ej? Winston minns sin barndom och att det fanns flygplan innan partiet kom till makten. Han kan dock inte bevisa det eftersom historieböckerna är omskrivna till att framställa att det var partiet som uppfann flygplanet. Det är samma sak med vilket land som Oceanien var (är) i krig med, vilket ändras hela tiden. Trots att Winston vet att Oceanien hade varit i krig med Eurasien och inte Östasien, kan han inte bevisa det.¹⁹² Winston bestämmer sig en dag på väg hem från arbetet att gå in på en pub och fråga någon som är äldre än honom om de mindes tiden före revolutionen.

Winston går in på en pub i prolernas kvarter och bjuder en prol på en öl. Han börjar fråga honom om det förflutna men utan resultat. Om det beror på att prolen är berusad eller mindre

¹⁸⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 36, 38.

¹⁸⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 38.

¹⁸⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 220.

¹⁸⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 220.

¹⁹⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 36, 38, 72, 96, 141, 219; Orwell (Hedvig) 2021, s. 10, 22, 39.

¹⁹¹ Christopher Clark, *Time and Power* (Princeton: Princeton University Press, 2019), s. 118.

¹⁹² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 31–32, 33, 35, 66–68, 138.

förståndsmässigt utvecklad är svårt att säga, men oavsett är prolens svar inte tillförlitliga.¹⁹³ Att fråga andra människor än proler om sådana saker gör inte Winston, vilket är förstäligt då partimedlemmar har en tendens att försvinna om de talar om sådant som kan ses skada partiet, och att prata om det förgångna som *inte* har existerat, är ett sådant ämne.¹⁹⁴

Det Winston behöver är ett fysiskt bevis som bekräftar sanningen i det som han minns, men alla bevis är insamlade och förstörda. Eller så har de slängts ned i en av de ”tiotusentals” ”minnesluckorna” som finns på sanningsministeriet.¹⁹⁵ Men det finns en händelse i Bakhålls version av *1984* som uttrycker tvivel om förstörelsen av det förflutna.

Den handlar om tre ledare inom motståndsrörelsen som blev tillfångatagna och senare frisläppta då partiet trodde att de kunde kontrollera dem, vilket de inte kunde varför de infångades och avrättades. Winston skulle skriva om artikeln som redan skrivits om en gång tidigare. I processen upptäcker Winston att det angivna datumet som skall skrivas om inte stämmer med den ”papperslapp” som är inskjuten i mappen med materialet som skall korrigeras.¹⁹⁶ Papperslappen är inte en papperslapp, utan artikeln innan den som bevarades i arkivet. Det material som Winston har fått innehåller kopian innan kopian, till den som skall vara originalet.¹⁹⁷ Artikeln innehåller ett fotografi som bevisar att de tre personerna som är anklagande för att vara förrädare till Storebror i själva verket befann sig någon annanstans, när de enligt den nya informationen skulle vara på plats i en rättegångssal. Detta nämns innan i en proleps till denna händelse, när det i texten står: ”En enda gång i sitt liv hade han hållit ett konkret bevis i sin hand på att ett historiskt faktum hade förfalskats. Och den gången...”¹⁹⁸ Trots att prolepsen är något tvetydig är detta den enda passagen som går att koppla ihop med den. Av detta drar Winston två slutsatser, dels att han skulle behållit fotografiet (artikeln) och inte slängt ned det i minnesluckan den gången då han skrev om artikeln, dels att de tre männens ”erkännanden var falska”.¹⁹⁹

Senare i romanen när Winston befinner sig i arresten och O’Brien frågar honom om det som han minns verkligen har hänt, återkommer detta fotografi då O’Brien håller upp det mellan sina fingrar och frågar Winston om han minns fotografiet med de tre upprorsmakarna på och om det kunde vara detta.²⁰⁰ Winston skriker då ”Det existerar!”, men O’Brien säger

¹⁹³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 81–84.

¹⁹⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 140.

¹⁹⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 36.

¹⁹⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 71.

¹⁹⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 71.

¹⁹⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 35.

¹⁹⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 71–72.

²⁰⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 218–219.

bestämt att det inte existerar och har aldrig gjort det, varpå han går till en minneslucka och slänger det.²⁰¹ Därpå utsätts Winston för tortyr tills han ändrar sin åsikt om partiet och dess ledare. Att Winston ändrar attityd och till slut tycks älska storebror är inte relevant här, då analysen inte fokuserar på huruvida Winston ändrar sin attityd eller ej. I fokus är om det förgångna har gått förlorat för alltid, vilket det inte har gjort eftersom O'Brien hade fotografiet som skulle varit förstört.²⁰²

Analysen visar att det finns en möjlighet att det gamla materialet inte blir förstört. Artikeln med fotografiet omnämns två gånger i texten. En gång då Winston skall skriva om den artikeln och en andra gång då O'Brien håller det i sin hand och frågar Winston om han kommer ihåg det. Om det skulle ha blivit förstört, skulle O'Brien inte kunna visa det för Winston. Därav går det inte utesluta att det förgångna inte blir förstört. Det kan vara så att det förgångna blir omskrivet men huruvida det förstörs eller inte går ej att fastslå. Det blir vidare intressant då en tar följande angående text och minne i åtanke:

Man inser att kontrollen över det förflutna framför allt hänger på träning av minnet. Att försäkra att alla skrivna dokument stämmer med dagens lära är en rent mekanisk handling. Men det är också viktigt att minnas att händelserna inträffade på det önskade sättet.²⁰³

Citatet kommer från den hemliga boken som Winston läser i strax innan han blir arresterad, det säger att en inte enbart skall förlita sig på det tryckta materialet utan att minnet är en viktig komponent för att minnas det förgångna.²⁰⁴ I fallet med Winston kan vi se att det blir aningen problematiskt då han skall bevisa att något har skett, eftersom han inte har ett fysiskt bevis om att det har inträffat. Följaktligen kan den hemliga boken vara en kvarleva från sanningsministeriets egen produktionskedja och inte från den riktiga motståndsrörelsen, om det nu finns en sådan eftersom den antyder att det är bättre minnas än att skriva ned materialet i fråga på papper. Ytterligare intressant blir det om vi kopplar an citatet ovanför med Platons dialog mellan Faidros och Sokrates, när Sokrates återberättar en historia som diskuterar det skrivna ordet, då en av rollfigurerna säger att det skrivna ordet kommer att höja mänsklighetens kunskap till en ny nivå medan en annan rollfigur argumenterar för att det skrivna ordet kommer att åstadkomma det motsatta:

[...] will create forgetfulness in the learners' souls, because they will not use their memories; they will trust to the external written characters and not remember of themselves. The specific which you have discovered is

²⁰¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s, 219.

²⁰² Orwell (Bakhåll) 2021, s, 264.

²⁰³ Orwell (Bakhåll) 2021, s, 190.

²⁰⁴ Den hemliga boken är en bok som Winston får av O'Brien, i tron om att det är motståndsrörelsens hemliga manifest.

an aid not to memory, but to reminiscence, and you give your disciples not truth, but only the semblance of truth; they will be hearers of many things and will have learned nothing [...]”²⁰⁵

Alltså jämför vi det gamla (Sokrates) med det nya (1984) kan vi komma till slutsatsen att det bästa är att minnas och att skriva ned det som en vill lämna till eftervärlden. Som analysen redan ådagalagt, tycks det som att det gamla materialet inte förstörs i den autentiska texten. Det leder till slutsatsen att processen att förstöra det gamla materialet såsom böcker, tidningar, artiklar etcetera i Bakhålls autentiska text är av en rund karaktär, då det inte går att bevisa att det förstörs.

Historien ändras efter ledarens vilja – Hedvigs anpassade text

Händelsen med fotografiet som diskuterades i analysen av Bakhålls version återfinnes inte i Hedvigs version. Dock återfinns strukturen med att historien skrivs om till att passa det som ledaren för partiet vill förmedla som den rådande sanningen i Oceanien: ”Då måste arkivavdelningen rätta texten. Storebror och Partiet fick aldrig ha fel.”²⁰⁶ Det som omtalas som minnesluckor i Bakhålls version heter minneshål i Hedvigs version men det refereras till samma sort av lucka/hål i väggen som leder ner till ugnar som bränner upp det som slängs i dem.²⁰⁷ Men såsom framkommit tidigare i analysen, återges det inte att själva materialet som slängs i minneshålen verkligen eldas upp. Det återges som att de skall eldas upp när en slänger något i dem: ”I dem slängde man papper som skulle förstöras. De sögs i väg till stora ugnar där de brändes.”²⁰⁸

Det framkommer inte en beskrivning av hur det ser ut när materialet eldas upp i texten och händelsen med fotografiet är borttagen i Hedvigs version. Här kan en argumenterar att det står i citatet ovan att ”de brändes”, vilket är korrekt, men det framkommer inte en beskrivning av hur det går till samt att det är skrivet i preteritum att de brändes. Här vill jag framhålla att det inte är samma problematik med mikrofonerna som var borttagna i Viljas version. I fallet med huruvida processen om det förgångna verkligen förstörs eller ej, är inte jämförbart med mikrofonerna i Viljas version eftersom själva bi-temat finns kvar. Analysen blir således inriktad på andra delar som kan avslöja om förstörelseprocessen är total eller ej.

Här blir passagen som utspelar sig i arresten när Winston blivit tillfångatagen och utfrågas av O’Brien aktuell. I den framkommer att historien finns nedskrivna i arkiven och att det är

²⁰⁵ Plato, *Phaedrus*, [Epub], [translation Benjamin Jowett, 1817-1893] (Gutenberg: www.gutenberg.org/ebooks/1636, 1991), [hämtad 2021-11-05], s. 77–78.

²⁰⁶ Orwell (Hedvig) 2021, s. 10.

²⁰⁷ Orwell (Hedvig) 2021, s. 10.

²⁰⁸ Orwell (Hedvig) 2021, s. 10.

den korrekta historien, det vill säga att det är *historien* oavsett om den är omskriven eller ej. Det innebär att den alternativa historien – såsom den var och inte är omskriven till att vara – enbart återfinns i minnet hos respektive individ.²⁰⁹ På detta svarar O'Brien: "Alltså i minnet, sa O'Brien. Vi i Partiet kontrollerar arkiven och vi kontrollerar människors minnen. Med andra ord kontrollerar vi det förflutna."²¹⁰ Här kan förstörelseprocessen av det gamla tolkas som ett mellanting mellan platt och rund karaktär, vilket innebär att det bör klassificeras som en oval karaktär.²¹¹ Det vill säga ett mellanting mellan platt och rund eftersom Hedvigs version inte explicit skriver fram förstörelsen i texten men visar att historien kan finnas kvar i minnet, vilket sägs av Winston: "[...] och i människors minnen, människors tankar."²¹² Därav bedöms förstörelseprocessen vara av oval karaktär.

Historien ändras efter ledarens vilja – Viljas anpassade text

Minnesluckorna eller minneshålen som de kallas i de två andra versionerna är borttagna i Viljas version, men texten berättar att historien skrivs om till att passa partiets agenda och att det gamla materialet eldas upp.²¹³ Händelsen med fotografiet finns inte kvar i Viljas version. Diskussionen mellan O'Brien och Winston i arresten är ansenligt förkortad och återberättar inte riktigt tydligt att en kan minnas det förgångna, utan anspelar på att partiet enhälligt bestämmer vad det är som individerna i Oceanien kan minnas och inte minnas.²¹⁴ Dock framförs i en tidigare passage att Winston tänker att oavsett vad Partiet väljer att skriva om historien till, kommer folket alltid minnas det som skett, "Nåja, tänkte Winston. Folks minnen kan förstås inte raderas."²¹⁵ Det finns inte lika mycket bevis för hur förstörelseprocessen skall kategoriseras i Viljas version av *1984* jämfört med de två andra versionerna. En närmare analys av Viljas version, bedömer att förstörelseprocessen kan kategoriseras som rund. Det är på grund av den lätthet med vilken Winston ser på förstörelsen av det förgångna när han säger "Nåja, tänkte Winston. Folks minnen kan förstås inte raderas.", som bevis.²¹⁶ Notera hur han använder orden "Nåja" samt "kan förstås inte raderas" vilket indikerar att vederbörande inte

²⁰⁹ Orwell (Hedvig) 2021, s. 57.

²¹⁰ Orwell (Hedvig) 2021, s. 57.

²¹¹ Ordet *mellanting* är lånat av Carl Jonas Love Almqvists rollfigur Sara Videbeck, som använder ordet i romanen *Det går an* (1839) för att beskriva något som befinner sig mellan två olika entiteter, och därav benämns det som ett *mellanting* av Sara Videbeck.

²¹² Orwell (Hedvig) 2021, s. 57.

²¹³ Orwell (Vilja) 2021, s. 12.

²¹⁴ Orwell (Vilja) 2021, s. 27–28.

²¹⁵ Orwell (Vilja) 2021, s. 21–22

²¹⁶ Orwell (Vilja) 2021, s. 21–22.

är stressad eller uppjagad då den tänker det. Det ger i stället läsaren intrycket av att Winston är samlad och lugn när han tänker det.

5.3 Prolerna

Bakhålls version använder sig av begreppet proletärer, medan den tidigare svenska översättningen av Thomas Warburton benämner gruppen som proler. Viljas och Hedvigs version använder sig också av ordet proler, dock förekommer ordet proletär men inte i någon signifikativ utsträckning. Det vill säga att proler och proletärer betyder och benämner samma kategori av människor som utgör underklassen. Analysen använder benämningen proler såtillvida de inte förekommer i ett citat. Bakhålls version skriver: ”Nederst finns de stumma massor som vi brukar kalla för ’proletärerna’ och som kanske utgör åttiofem procent av befolkningen. [...] är proletärerna underklassen, [...]”²¹⁷ Det är dessa människor som jobbar med de enklare jobben i fabriker eller som på Winstons arbetsplats, där de arbetar i köket på lunchrestaurangen.²¹⁸

Prolerna är underklassen i *1984* och kan jämföras med Edward Saids benämning att vara den andre. Den andre får den förstnämnde att framstå som bättre och starkare genom en spegling av den andre som en sämre individ, summariskt kan det sammanfattas till – utan en förlorare finns det ingen en vinnare.²¹⁹ Genom denna spegling blir prolerna ett ideologiskt verktyg för att verifiera partimedlemmarnas suveränitet. Det är därför de ingår i analysen. Den fråga som kommer att fungera som ett ledmotiv i analysen om prolerna är om de gestaltas som mindre utvecklade än partimedlemmarna i *1984*?

Det kommer att undersökas genom hur de skildras i texten, och om de fungerar som en bakgrund till att framställa partimedlemmarna Winston, Syme, Parson, Julia och O’Brien som bättre individer.

Gruppen proler ses här som en rollfigur, och analysen undersöker huruvida prolerna går att läsa som en platt eller rund rollfigur, som samtidigt kommer att klargöra om ett av romanens bi-teman är platt eller runt, vilket berör om Winstons dagboks innehåll verkligen är en reell möjlighet. Dagboken formulerar ”*Om det finns hopp, skrev Winston, så ligger det hos proletärerna.*”²²⁰ Det handlar sålunda om prolerna kan ses som en grupp av människor som kan utvecklas eller inte och hur de fungerar som bakgrundsmiljö till partimedlemmarna.

²¹⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 185.

²¹⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 47.

²¹⁹ Edward W Said, *Orientalism*, [Epub], [25th anniversary edition] (Vintage Books, a division of Random House: New York, 2003[1994]), s. 13.

²²⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 185.

Prolerna – Bakhålls autentiska text

Winston och de övriga partimedlemmarna är rädda för att bli arresterade om de uttrycker känslor och åsikter som kan vara motstridiga till partiets vilja, vilket inte tycks vara fallet med prolerna. I början av romanen beskriver Winston i sin dagbok en händelse på en biograf där en prol protesterar mot det som visas på filmduken. Det är en scen där en flyktingbåt blir attackerad av en helikopter och en man som försöker fly genom att simma bortifrån den. Detta finner partimedlemmarna i biopubliken roligt och skrattar. Skrattet ökar då helikoptern släpper en bomb på båten så att den exploderar och en lem från ett barn flyger genom luften: ”båten sprängdes i tusen bitar sedan kom en fantastisk bild av ett barns arm som steg upp upp rakt upp i luften”.²²¹ Men det är en prol som inte finner det roligt: ”en kvinna nere i proletärsektionen började plötsligt bråka och skrek att de inte borde ha visat den inte med barn i publiken”.²²²

Höjer kvinnan sin röst mot partiet för att hon är kognitivt utvecklad eller tvärtom och därför inte inser vad hon just gjorde? Prolerna framställs bitvis som enkla och dumma i olika passager. Winston går förbi några manliga proler som bråkar om huruvida siffran sju förekommer ofta i det statliga lotteriet eller ej: ”Hör du inte ett jävla ord av vad jag säger? Jag säger ju att sjuan inte kommit upp på fjorton månader!”²²³ Senare i texten tänker Winston på hur lotteriet säkert upptar fler miljoner prolers vardag.²²⁴ I Bakhålls version skrivs det fram att prolerna utgör cirka 85% av befolkningen i Oceanien, med utgångspunkt i det går inte att bestämma huruvida lotteriet är något som intresserar alla proler.

Innan lotteribråket sker går Winston förbi en grupp om cirka 200–300 prolska kvinnor som bråkar om något, och Winston tänker, att nu händer det äntligen, prolerna kommer att starta ett uppror.²²⁵ Så är inte fallet utan de bråkar om att få köpa kastruller, vilket är en bristvara. En besviken Winston tänker: ”Varför kunde de aldrig skrika på det sättet om något som var viktigt?”²²⁶ Kvinnorna startar inte ett uppror i Bakhålls version, men de fyller en viktig funktion i och med att det är de som höjer rösten då något är fel. Även om kvinnorna i *1984* inte startar en revolution så vågar de ändå yttra sig och påpeka fel, exempelvis att ett barn sprängs i bitar och att de inte kan laga mat eftersom de inte har några kastruller. Detta skiljer

²²¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 11.

²²² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 11.

²²³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 77.

²²⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 78.

²²⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 64–65.

²²⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 65.

sig från den prolska männen som är upptagna med att diskutera huruvida nummer sju är ett återkommande nummer i lotteriet.

Att Winston jobbar på sanningsministeriet med att skriva om historien är bekant samt att partiet samlar in och förstör (eller inte förstör) sådan litteratur som inte har skrivits om efter deras riktlinjer. Har prolerna då tillgång till litteratur som inte är förstörd av partiet? Svaret på den frågan är tudelat enligt Winston som finner en bokhylla i en butik i de prolska kvarteren och säger att förstörelsen av böcker har varit lika framgångsrik i alla delar av landet och att det är ”osannolikt att det någonstans i Oceanien existerade ett enda exemplar av en bok tryckt före 1960.”²²⁷ Winston säger att det är osannolikt, vilket innebär att det *kan* finnas böcker kvar för de som vågar läsa dem. Hittills har analysen visat att prolerna är personer som skulle kunna våga läsa sådant som är förbjudet och ökad läs- och skrivkunnighet bland prolerna är något som partiet konstigt nog stoltserar med. Läs- och skrivkunnigheten har ökat från 15 % till att nu vara på uppe på 40 % bland prolerna.²²⁸ Detta bidrar till en tolkning av gruppen proler som runda.

Det som talar emot detta är att sanningsministeriet tillverkar speciella böcker som är anpassade för prolernas intressen. Huruvida böckerna som Winston fann i butiken var sådana framkommer inte explicit i texten.²²⁹ Det som vidare bör beaktas här att det inte framgår huruvida partiet känner till prolernas litteratursmak. Det framkommer att partiet framställer litteratur som är speciellt framtagen för dem, men om den är uppskattad eller ej, framgår som sagt inte. Att Julia, en av bokens protagonister däremot inte tycker om att läsa framgår explicit då hon säger till Winston: ”Jag är inte så litterär av mig, älskling”²³⁰ Vilket hon säger precis efter att hon har förklarat att böckerna som produceras för prolerna är ”Tråkiga, faktiskt. Det finns bara sex handlingar, men de kastar om dem lite”.²³¹ Att en bok skulle vara dålig för att det endast finns sex handlingar, säger inget om innehållet i dem, men det som framgår i texten är att Julia inte säger sig vara litterärt intresserad.

Prolerna vågar säga emot och att deras alfabetism har minskat talar för att de är på väg att utvecklas. Hur behandlar de varandra som människor? Winston och de andra rollfigurerna som tillhör partiet tycks inte bry sig speciellt mycket om varandra. Den enda goda relation som gestaltas är den mellan Winston och Julia. Prolerna behandlar varandra på motsatt sätt än partimedlemmarna gör. De tycker bland annat om att sova i dubbelsängar, de dansar och

²²⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 88.

²²⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 68.

²²⁹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 41, 68, 116.

²³⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 116.

²³¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 116.

sjunger, samt använder parfym och är de enda som inte är ”lojala mot något parti eller land eller någon idé, utan mot varandra”.²³² Att prolerna tycker om att sova i dubbelsängar, förtäljer att de sover tillsammans med sin partner, vilket kontrasterar till Winston som endast tycks ha sovit med sin tidigare fru då de försökte skapa ett barn eller som hon kallade det för att ”göra barn” eller att utföra ”vår plikt mot Partiet”.²³³

Bildning tycks dock inte ligga i prolernas natur, eller rättare sagt det står faktiskt inte något om det, inte heller vad gäller partimedlemmarna. Det som framkommit i analysen av nyspråkets funktion visar hur partiet håller på att strukturera om språket till att endast förmedla det som partiet vill att medlemmarna skall tycka och tänka. Nyspråket verkar inte påverka prolerna. Vid lunchen tillsammans med Syme tänker Winston att då det inte krävs av prolerna att de skall utbilda sig inom nyspråkets uppbyggnad är de enda som kommer att kunna läsa och uttrycka sig med det gamla språket i framtiden.²³⁴ Winston uttalar det inte explicit i texten eftersom han är rädd för att säga det till Syme.

Finns det passager i romanen där partimedlemmar explicit säger eller skriver att de är för eller emot prolerna? Rollfiguren O’Brien säger tydligt att framtiden inte ligger hos prolerna: ”Det är dumheter. Proletärerna kommer aldrig att revoltera, inte om tusen år och inte om en miljon år. Det kan de inte. Jag behöver inte berätta varför [...]”.²³⁵ O’Brien är en auktoritär person inom partiet, så går det att ta hans ord om risken att prolerna revolterar eller ej som något axiomiskt? På flera ställen i romanen framhålls dock att hoppet för en bättre framtid vilar på prolerna.²³⁶ Det skrivs att tankepolisen spionerar på de mest framstående prolerna som kan komma att utgöra ett hot mot partiet på sikt, för att specifikt kunna oskadliggöra dem om de skulle hota samhällsstrukturen.²³⁷

Med det sistnämnda vill jag argumentera för att O’Briens utsaga om prolernas eventuella revolt är felaktig då han inte kan se in i framtiden. Det styrks av analysen som visat att prolerna som människor har utvecklats signifikant i sin läs- och skrivkunnighet samt att de tycker om varandra som människor. Analysen tolkar därav inte prolerna som en statisk rollfigur utan som en rund rollfigur som äger potential att utvecklas. Vidare kan funderas

²³² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 60, 66, 105, 123, 127, 132, 147.

²³³ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 62; Winstons har inte bott tillsammans med sin tidigare fru – Katharine – och har inte gjort det på 10-11 år. De har inte tagit ut skilsmässa på grund av att partiet inte tillåter det, men partiet uppmuntrar att par separerar om de inte får några barn. Winston vet inte om hon lever eller ej.

²³⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

²³⁵ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 186–187, 232.

²³⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49, 64, 75, 78, 147, 196.

²³⁷ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 186.

varför tankepolisen skulle övervaka de mest utvecklade proletarna om det vore så att de inte utgjorde ett hot.

Proletarna – Hedvigs anpassade text

Den signifikanta skillnaden i hur proletarna avbildas i Hedvigs version är att det inte framkommer något om att de läser eller deras förbättrade läs- och skrivkunnighet. Förvisso säger Winston i Bakhålls version att det är *osannolikt* att litteratur publicerad innan revolution finns kvar. I linje med analysen ovan så kan det inte uteslutas att det inte kan göra det.²³⁸ Eftersom denna passage är borttagen ur Hedvigs version blir dess motsatts mer trolig, nämligen att proletarna endast läser den litteratur som sanningsministeriet producerar för dem:

Ministeriet skulle också framställa allt detta på en enklare nivå för proletärerna, eller proletarna som de kallades. Det fanns speciella avdelningar som gjorde litteratur, musik, teater och underhållning för proletarna. Det handlade om sliskiga och sentimentala sånger, sporttidningar och skvallertidningar, dåliga deckare och romantiska romaner.²³⁹

Att proletarna tillhandahålls ett enklare material än partimedlemmarna blir tydligt i citatet ovan. Därmed är mindre troligt att de läser en litteratur som utmanar dem, till skillnad från den som läses eller skall läsas av partimedlemmarna, för om de verkligen gör det framgår inte.

Den anpassade texten förtäljer att proletarna tycker om musik, festliga stämningar, kroppskontakt och andra saker såsom bland annat parfym är, vilket framkommer på ett par ställen: ”Det var bara proletarer som använde smink och parfym”²⁴⁰ Det centrala är att litteraturen är borttagen och det enda som proletarna tycks ha kvar är kroppen. Kroppen blir alltså deras enda uttrycksmedel, vilket styrks via partiets utsaga om att ”[d]e var mer som djur som måste styras med enkla och tydliga regler”.²⁴¹ Denna kvintessens förekommer även i Bakhålls version men på följande sätt: ”En av Partiets paroller löd: ’Proletärer och djur är fria.’”²⁴² Hedvigs version framställer proletarna som djur som därav behöver behandlas som sådana. I Bakhålls version ses djuren och proletarna som fria eftersom de är befriande från partiets regler om hur en skall bete sig. Proletarna i Hedvigs version har således endast kroppen kvar som uttrycksmedel, då djur inte kan skriva och läsa.

²³⁸ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 88.

²³⁹ Orwell (Hedvig) 2021, s. 10.

²⁴⁰ Orwell (Hedvig) 2021, s. 14, 32, 33, 36.

²⁴¹ Orwell (Hedvig) 2021, s. 16.

²⁴² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 66.

Trots detta brutala rån av prolernas intellekt, så är det ändå hos prolerna som hoppet ligger.²⁴³ Frågan är dock huruvida de verkligen kan göra något annat än att arbeta åt partiets medlemmar när de saknar kunskap om att kunna vidareutveckla sig via litteraturen. Det är mindre troligt att så sker då de tycks vara fast på arbetsgolvet där de serverar partimedlemmarna i stället.²⁴⁴ Desto troligare är att situationen förblir som den är: ”Vad du än inbillar dig så kommer prolerna aldrig att göra uppror och störta Partiet, sa O’Brien.”²⁴⁵ Med detta fastslås att prolerna förblir en platt rollfigur och fungerar som en bakgrundsmiljö till partimedlemmarna på ett sådant sätt att deras egna tillkortakommanden blir mindre synliga.

Prolerna – Viljas anpassade text

Prolernas läs- och skrivkunnighet kan ses som en förutsättning för att utvecklas som människa och är av signifikant intresse i analysen. Det går förvisso att diskutera om läs- och skrivkunnighet kan kopplas till intelligens men det faller utanför analysen. Om en individ inte kan läsa eller skriva får denna svårt med att kommunicera med andra människor och kommunikation är synnerligen viktig i en eventuell rebellisk situation. Läs- och skrivkunskaper kan därför inte bortses från om en grupp skall kunna resa sig eller ej. I Bakhålls version kan prolerna skriva och läsa. I Hedvigs version kan de inte det och framställs som djur. I Viljas version kan de inte heller skriva och läsa, men framställs inte som djur utan som timida individer som besitter en större frihet än de övriga människorna i Oceanien. Vidare får de klä sig hur de vill, dricka alkohol och spela om pengar.²⁴⁶ Genom att de inte framställs såsom i Hedvigs version, blir det i stället som att minus minus blir plus i hur de gestaltas i Viljas version: ”De var mer som djur som måste styras med enkla och tydliga regler.”²⁴⁷ Prolerna skrivs fram i texten som hårt arbetande individer som skulle kunna resa på sig på sikt, men det lämnas öppet för läsaren att tolka om det kommer att ske eller ej.²⁴⁸

Viljas version återger känsla av att prolerna framställs som *arbetaren i förorten* med ett industri- eller servicejobb, vilket nästan kan beskådas med avund eftersom de inte har och upplever problem med att behöva konformera sig till de rådande reglerna såsom partimedlemmarna i Oceanien gör. Därmed kan de tolkas fungera som en positiv rollfigur, vars funktion är att få en partimedlem att reflektera över sin egen position. Hittills har

²⁴³ Orwell (Hedvig) 2021, s. 14, 16, 48.

²⁴⁴ Orwell (Hedvig) 2021, s. 72–73.

²⁴⁵ Orwell (Hedvig) 2021, s. 62.

²⁴⁶ Orwell (Vilja) 2021, s. 5, 23.

²⁴⁷ Orwell (Hedvig) 2021, s. 16.

²⁴⁸ Orwell (Vilja) 2021, s. 23, 31.

analysen mestadels använt platta eller runda benämningar i kategoriseringen av en rollfigur. Det blir problematiskt i fallet med prolerna i Viljas version där det verkar som att de inte kan utvecklas men samtidigt framställs mer humant än i Hedvigs version. Därav blir Latours begrepp *science in action* relevant.²⁴⁹ Således väljs benämningen oval karaktär då prolerna är tillplattade men inte platta eller runda.

5.4 Summerande analys – Motiven – De ideologiska övervakningsverktygen

Denna överblick redovisar vad analysen funnit angående de ideologiska övervakningsverktygen genom bi-teman som *språkets förändring, historien ändras efter ledarens vilja* och *prolerna*. Analysen av språkets omvandling fokuserar på hur omstrukturering av språket påverkar rollfigurerna i grupperna partimedlemmar och proler. Sektionen om hur historien skrivs om av partiets sanningsstruktur undersöker om det förgångna verkligen förstörs genom att det gamla materialet eldas upp eller inte. Den sista delen koncentrerar sig på om prolerna verkligen är cementerade som de subalternerna.²⁵⁰

	Bakhålls autentiska text	Hedvigs anpassade text	Viljas anpassade text
Språkets förändring			
Partimedlemmarna	Platt	Platt	Platt
Prolerna	Rund	Platt	Platt
Historien ändras efter ledarens vilja	Rund	Oval	Rund
Prolerna	Rund	Platt	Oval

Vad finner analysen av de ideologiska övervakningsverktygen i relation till uppsatsens övergripande frågor om huruvida *1984* enbart handlar om övervakning eller ej?

Den första analysen av hur *språkets förändring* påverkar partimedlemmarna och prolerna ger samma utslag i både den autentiska och anpassade versionerna angående partimedlemmarnas utvecklingsmöjligheter i det skrivna och lästa språket. Men inte

²⁴⁹ Soler, Zwart, Lynch, Israel-Jost 2014, s. 13, 16.

²⁵⁰ Gramsci 2021, s. 55, 59.

detsamma händer med *prolerna* som i den autentiska texten gestaltas kunna ha utvecklingsmöjligheter eftersom nyspråket inte påverkar dem i samma grad som partimedlemmarna.²⁵¹ Det går i linje med Winstons återkommande uttalande i den autentiska texten om att hoppet ligger hos *prolerna*.²⁵²

Om *historien ändras efter ledarens vilja* är synonym med en total förstörelse med allt det gamla materialet i form av böcker, tidningar och så vidare i staten Oceanien visar analysen ett positivt utslag i samtliga tre versioner av *1984*. Det kan indikera att författarna till de anpassade texterna har använt den autentiska texten som en förlaga i Hutcheons mening om hur ett original tenderar att fungera som en allsmäktig förlaga.²⁵³ Med reservation för Bokförlaget Hedvigs anpassade text som jag har bedömt vara av oval karaktär då det varken uttrycks explicit eller implicit att det gamla förstörs eller ej. I sin helhet betyder det att bi-temat *historien ändras efter ledarens vilja* går att läsas som att den inte är total i någon av de tre versionerna, det vill säga det gamla materialet kan finnas kvar, men att det framkommer någorlunda mindre i Hedvigs version.

Den sista delen analyserar huruvida *prolerna* som grupp är subalternerna människor som i Gramscis mening inte kan förflyttas sig från sin position då de saknar medel och kunskap att göra så.²⁵⁴ Det är första gången som analysen använder alla typer av bedömningsmarkörerna, nämligen, rund, platt och oval. Det indikerar att det som Wennerström kallar för LL-paradoxen är något som också återfinns i prosan och inte enbart inom sig självt i diskursen.²⁵⁵ Vilket i analysen kan översättas till att *prolerna* kan komma att vara de som är den frigörande faktorn på sikt i den autentiska texten samt Viljas version av *1984*, samtidigt som *prolerna* i Hedvigs version förblir de subalternerna.

²⁵¹ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

²⁵² Orwell (Bakhåll) 2021, s. 64.

²⁵³ Hutcheon 2006, s. 16.

²⁵⁴ Gramsci 2021, s. 55, 59.

²⁵⁵ Wennström 1995, s. 191–193.

Avslutning

6. Diskussion

Här diskuteras analysen av de tre texterna, den autentiska och de två anpassade texterna, i relation till uppsatsens syfte att undersöka hur berättelsen förändras genom att överföras till anpassade texter. Den övergripande frågeställning om huvudtematiken övervakning handlar om de anpassade texter av *1984 gestaltar* ett samhälle som befinner sig inom det stadiga greppet av ett totalitärt ledarskap som övervakar sina medborgare och som därmed inte kan utvecklas på sikt.

Det första underkapitlet i undersökningen utforskade de tekniska övervakningsverktygen *affischen – storebror ser dig*, *teleskärmar som ser och hör* och *mikrofoner som lyssnar*. Det andra underkapitlet analyserade de mänskliga övervakningsverktygen *spanarna* och *tankepolisen* samt i det tredje underkapitlet granskades *språkets förändring*, *historien ändras efter ledarens vilja* och *prolerna*.

De karakteristiska begreppen rund, platt och oval i tabellen nedan skall läsas enligt följande beskrivning. Rund betyder att det har skett/sker en utveckling, medan platt betyder en tillbakagång eller att objektet i fokus inte har förändrats. Om objektet inte genomgår en progression, innebär det per se inte något negativt men i relation till frågan som undersöker möjligheten till frigörelse betyder dock en stillastående position något negativt då det aktuella objektet inte förflyttar sig mot den potentiella friheten, på sikt. Det ovala begreppet däremot besitter delar av det runda och det platta men är mer runt än platt.

	Bakhålls autentiska text	Hedvigs anpassade text	Viljas anpassade text
Affischen – Storebror ser dig			
Objektet – Affischen	Rund	Platt	Platt
Teleskärmar som ser och hör			
Rollfigurerna inom skärmarnas räckvidd	Rund	Platt	Rund
Mikrofoner som lyssnar			

Rollfigurerna inom mikrofonernas räckvidd	Rund	Platt	Det finns inga mikrofoner
Spanarna			
Julia	Rund	Platt	Platt
Parson	Platt	Platt	Platt
Tankepolisen			
Winston	Rund	Rund	Platt
Språkets förändring			
Partimedlemmarna	Platt	Platt	Platt
Prolerna	Rund	Platt	Platt
Historien ändras efter ledarens vilja	Rund	Oval	Rund
Prolerna	Rund	Platt	Oval

Tabellen har skapats för att ge en visuell överblick av vad som sker i omskrivningen av de olika texterna. Granskningen visar att i den autentiska texten påverkar inte de olika *övervakningsverktygen* handlingen till att enbart gestalta ett totalitärt samhälle. Det finns en möjlighet för individerna i romanen att leva någorlunda egna liv. Vidare finns det en tro på att det skapas ett fritt samhälle på sikt samt att det kommer ske genom prolerna och inte partimedlemmarna. Prolernas utveckling sker bland annat genom att deras analfabetism minskar, medan partimedlemmarna tycks fördummas genom det nya språket – nyspråk.²⁵⁶

Vidare visar analysen att den kortaste anpassade texten från Vilja förlag är den som gestaltas *rundast* sett i relation till uppsatsens syfte och frågor. Det betyder att Viljas anpassade version, påvisar möjligheten för Oceaniens invånare att på sikt kunna frigöra sig från den övervakning som de utsätts för, men att det hoppet ligger till största del hos prolerna

²⁵⁶ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 68, 108, 265.

och inte partimedlemmarna. Att den autentiska texten innehåller mer nyanser angående det övergripande huvudtemat övervakning finner jag inte speciellt anmärkningsvärt med tanke på att den tar mer än 10 timmar att lyssna på än exempelvis Viljas anpassade text som tar 33 minuter.

Det är däremot intressant att Viljas anpassade text är närmare den autentiska texten än Hedvigs anpassade version (2 timmar och 9 minuter) trots att *utrymmet* att berätta historien på är betydligt *mindre* (kortare). En anledning till detta kan hänga ihop med det som Wennström kallar för LL-paradoxen, det vill säga hur den konstnärliga friheten i relation till förmedlingen av källmaterialets innehåll utmanas. I fallet med Hedvigs anpassade text tycks det som att översättarens subjektiva val om att lyfta fram Winstons och Julias kärleksrelation har påverkat hur huvudtemat övervakning skildras.²⁵⁷ Det innebär att Hutcheons reflektion om att en ”Adaptation is repetition, but repetition without replication” är en realitet angående Hedvigs anpassade utgåva.²⁵⁸ Huruvida det är bra eller dåligt, är inte upp till mitt subjektiva tyckande att bestämma men ur perspektivet för uppsatsens, kan en fastslå att det inte är bra, det är helt enkelt *obra*, då den påverkar och förändrar den efferenta läsningen i negativt (platt) avseende.

Att det skett en förändring av textens andemening kan analysen notera, men hur relaterar det till Nordenstam och Olin-Schellers argument om att lättlästa ungdomsromaner snarare befäster normer än utmanar dem.²⁵⁹ Kan det vara så att huvudtemat övervakning befästs i de lättlästa versionerna? Det kan anser jag att granskningen framvisar i sin komparativa närläsning av de olika versionerna av *1984*. Som exempel kan en läsare av den autentiska texten av *1984* läsa hur rollfigurerna lurar dem/det som övervakar dem, såsom i hur Winston och Syme diskuterar nyspråket i matsalen.²⁶⁰ Den möjligheten blir mindre men inte omöjlig i de anpassade texterna, vilket åskådliggörs i hur Winston i Viljas version ”upptäcker” att han kan placera sitt skrivbord utom teleskärmens räckvidd i sin lägenhet.²⁶¹ Men alltigenom tycks det således som att läsarens tolkningsutrymme reduceras i de lättlästa versionerna och det finner jag bekymmersamt. Då det bland annat påvisats i analysen att den autentiska texten inte ensamt handlar om övervakning, utan likaledes gestaltar en möjlighet för prolerna i Oceanien att frigöra sig på sikt men att historien i sig självt tar *plats inom* ett övervakningssamhälle, går ej att motargumentera. Ur ett demokratiperspektiv kan detta framstå som ett problem, då

²⁵⁷ Wennström 1995, s. 191–193; Bokförlaget Hedvig, hemsida 2.

²⁵⁸ Hutcheon 2006, s. 7, 16.

²⁵⁹ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Om modelläsare” 2017, s. 143–144.

²⁶⁰ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 47.

²⁶¹ Orwell (Vilja) 2021, s. 8.

läsaren av de anpassade versionerna trugas läsa och tro att något gott inte kan fullbordas för rollfigurerna i *1984* och att de är dömda att leva under kontroll i all framtid.

Det sistnämnda nuddar vid huruvida läsningen av de anpassade texterna kontra den autentiska texten av *1984* påverkar den estetiska läsningen på samma sätt som den efferenta påverkas, och kortfattat kan en svara ja, på grund av att *1984* kan anses vara både en *skönlitterärtext* och en *informationstext*. Det innebär att när en anpassar ett originalverk såsom den autentiska texten till *1984* till att bli lättläst, kan det uppstå problem med vilken information som förmedlas till att idisslas av sin läsare.²⁶² Således blir den estetiska läsningens målbild anpassade efter den information som den aktuella läsaren kan utvinna ur sin efferenta läsning av *1984*.

Detta framhäver två punkter som implicit har diskuterats i uppsatsen. 1), vad kan en läsare av ett förändrat material möjligtvis finna i det? 2), hur kan en sådan läsare känna sig när den inser att den inte läst samma historia som de andra diskuterar vid lunchbordet / matbordet / studiecirkeln etcetera? I svaret till fråga 1) kan man se att demokratibegreppet blir aktuellt genom två möjligheter. Ett, en läsning av de olika versionerna av *1984* kan väcka skilda upplevelser. En som inte ger läsaren möjligheten att leva sig in i historien om att det är möjligt att beseгра ett totalitärt samhälle, vilket framkommer tydligast i Hedvigs anpassade text medan i den autentiska texten skrivs den potentiella frigörelsen fram med tydligare precision. Denna läsning koncentrerar på hur demokratibegreppet tolkas i perspektivet av ordets betydelse i sig självt, det vill säga, ett demokratiskt samhälle. Två, ur bildningsaspekten där demokratibegreppet betyder att alla har rätt till att lära sig att läsa, vilket Nordenstam och Olin-Scheller referera till samtidigt som de lyfter ett varningens finger om att läsoplevelsen kan bli ”kontraproduktiv” om det lättlästa materialet väljs framför det autentiska materialet.²⁶³ I det sistnämnda håller jag med Nordenstam och Olin-Scheller, fast med den reservationen att det lättlästa materialet kan vara en väg in i litteraturen för den som behöver en lättare litteratur att läsa, men att det behövs göras på ett strukturerat och pedagogiskt sätt. Utifrån exemplet *1984* skulle Viljas anpassade text kunna vara en väg in i romanen för den lässvaga, för att sedan utmana sig med den autentiska texten när den är redo för det. Det sistnämnda leder till fråga 2), vad kan hända om en individ läser ett verk och tror att det är det rätta, och att denna process upprepas om vart annat? Det skulle på sikt kunna betyda att, precis såsom Orwell själv skrev i *1984*, ”[a]ll gammal litteratur [...] kommer enbart att existera i nyspråksversioner, inte bara förvandlade till något annat utan faktiskt till

²⁶² Nietzsche 2019, s. xvii.

²⁶³ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Lättläst - en” 2018, s. 47, 49.

raka motsatsen av vad de en gång var”, skulle kunna ske, och det är inte bra, det är obra. Som i sin yttersta förlängning skulle kunna leda till att dessa läsare skapar en egen *verklighet* med sitt eget jag som den axiomiska förebilden på *affischen*.²⁶⁴ Det kanske framstår som jag är kritisk till de lättlästa omskrivningarna av *1984*, i viss mån är jag det, men i sin helhet är det något positivt som innebär att fler får möjligheten att läsa klassikerna, men vi bör vara försiktiga och reflexiva med hur vi genomför omskrivningar av originalverk till lättläst.

6.1 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att analysera om ett skönlitterärt originalverk förändras när det skrivs om till lättläst. Fältet lättläst skönlitteratur är relativt outforskat med lite forskning att utgå från. Valet av verket, George Orwells *1984* (1949), gjordes med utgångspunkt i att en nyöversättning till svenska samt två lättlästa versioner av den publicerades under början av 2021. Detta gav chansen att få undersöka ett material som var nytt och spännande i flera olika versioner.

Den övergripande frågan ämnade pröva hur huvudtemat övervakning i *1984* förändras i omskrivningsprocessen till lättläst, och frågan bröts sedan ner till att fokusera på hur invånarna – enskilda rollfigurer / grupper av människor – påverkas av att bli övervakade i respektive version. En följdfråga behandlar huruvida de agerar apatiskt eller kan agera och bete sig som fritänkande individer. Detta vidareutvecklades till att undersöka tre olika alternativ av övervakning i *1984*. 1) De tekniska övervakningsverktygen som undersöktes genom motiven: *Affischen – Storebror ser dig, Teleskärmar som ser och hör* och *Mikrofonerna som lyssnar*. 2) De mänskliga övervakningsverktygen som undersöktes genom motiven: *Spanarna* och *Tankepolis*. 3) De ideologiska övervakningsverktyg som undersöktes genom bi-motiven: *Språkets förändring, Historien ändras efter ledarens vilja* och *Prolerna*. Dessa analyserades således genom en komparerande närläsning för att se om det övergripande huvudtemat övervakning förändrades i de lättlästa versionerna av *1984*.

Undersökningen genomfördes med inspiration av narratologisk teori utvecklad av E.M. Forster, Maria Nikolajeva och Mieke Bal vad gäller konstruktion av runda och platta rollfigurer. I analysprocessen upptäcktes två problem med att använda Forsters, Nikolajevas och Bals begrepp, vilket ledde till utvecklingen av en oval rollfigur för att kunna möta problem i analysen. Problemen rörde bland annat att en analys som enbart fokuserar på rollfigurerna i *1984* inte skulle svara mot uppsatsens syfte, varför teorin om den runda och

²⁶⁴ Orwell (Bakhåll) 2021, s. 49.

platta rollfiguren vidareutvecklades till att även kunna appliceras på bland annat objekt och grupper av människor. Vidare behövdes ett mellanting då granskningen stötte på problem med den snäva bedömningen av platt eller rund, vilket begreppet oval betecknar. I analysen och resultatet läses rund som att något/någon har möjligheten att utvecklas på sikt medan den platta innebär att det något/någon inte kommer att utvecklas utan är fast på sin plats. Det ovala är något/någon som befinner sig i de båda sfärerna samtidigt och därav inte kan bedömas vara det ena eller det andra, men att det tenderar till att vara mer runt än platt.

Slutsatsen i analysen är att förändring som sker i omskrivningen från originalverket till de två olika lättlästa versionerna av *1984* snarare befäster att historien tar plats i ett samhälle som är övervakat och att dess invånare inte förmår se att det finns en möjlighet om frigörelse. Det är dock intressant att analysen finner att den mest lättlästa versionen av Vilja förlag tycks ligga närmast den autentiska texten i fråga om de undersökta parametrarna, trots att den är en fjärdedels så lång jämfört med Hedvigs lättlästa version.

6.2 Utblickande reflektion

Den första lättlästa boken som publicerades av LL-gruppen var en omarbetning av Per Anders Fogelströms *Sommaren med Monika [1968]* (1949). Dess tilltänkta läsare var de ”vuxna psykiskt utvecklingsstörda och döva” medan i modern tid framgår det av Nordenstam och Olin-Scheller att den lättlästa litteraturen har funnit sig till den vanliga ungdomen och vidare in i skolundervisningen.²⁶⁵ Den lättlästa boken har således blivit normaliserad, både i den meningen att den läses av alla grupper av *läsare*, och för att den strävar efter att *se ut* som en vanlig bok och inte skyltar med att det är en – lättläst – bok på sitt omslag.²⁶⁶

Sammantaget skapar detta följdfrågor om hur förändringar i synen på målgruppen och för hur arbetet med den lättlästa litteraturen har utvecklats under senare decennier. Det behövs vidare forskning på detta fält. Den skulle med fördel kunna göra utblickar till Kanada och Storbritannien som under 1930-talet var först med att utveckla ”easy readers” för att sedan följa linjen fram till 2020-talets Sverige.²⁶⁷ Förslagsvis genom en Erich Auerbach-inspirerad läsning av den *lättlästa litteraturens mimesis* i kombination med en studie av hur idén om läsaren har utvecklats parallellt med framväxten av den *nya* prosan.

Det implicit beskrivna är en tvärvetenskaplig studie av den *lättlästa prosan och vem som är dess läsare*, som förenar litteraturvetenskapliga och idéhistoriska perspektiv och lyfter

²⁶⁵ Wennström 1995, s. 7; Nordenstam & Olin-Scheller, ”Att göra gott” 2017, s. 11–12.

²⁶⁶ Nordenstam & Olin-Scheller, ”Att göra gott” 2017, s. 3.

²⁶⁷ Wennström 1995, s. 8–9.

fram att i läsningen finns idéhistoriska tillblivelser som ökar vår förståelse av nuets närvaro i litteraturen samt vice versa ...

Källor och litteratur

Källor

Orwell, George, *1984* [Ny översättning] (Lund: Bakhåll, 2021-02-07).

Orwell, George, *1984* [Epub], [lättläst] (Lund: Vilja förlag, 2021-01-11).

Orwell, George, *1984* [Epub], [lättläst] (Stockholm: Bokförlaget Hedvig, 2021-01-08).

Litteratur

Atkins, John Alfred, *George Orwell: a literary study* (London, Calder, 1954).

Clark, Christopher, *Time and Power* (Princeton: Princeton University Press, 2019).

Complete Works of George Orwell (Hastings, Delphi Publishing Ltd, 2013).

Crick, Bernard, "Nineteen Eighty-Four: context and controversy", i *The Cambridge companion to George Orwell*, red. John Rodden (Cambridge, Cambridge University Press, 2007), s. 146–160.

Bal, Mieke, *Narratology. Introduction to the theory of narrative* (Toronto: University of Toronto Press, 2017).

Day, Gary, "Forster as literary critic", i *The Cambridge companion to E.M. Forster*, red. David Bradshaw (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), s. 223–254.

Forster, E. M., *Aspects of the novel* (San Diego: Harvest book, Harcourt inc, 1985).

Genette, Gérard, *Palimpsests. Literature in the second degree* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1997).

Genette, Gérard, *Paratexts. Thresholds of Interpretation [Elektronisk resurs]*, Macksey, Richard. & Lewin, Jane E.. (red.) (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).

Gramsci, Antonio, *Subaltern Social Groups. A Critical Edition of Prison Notebook 25 [Epub]* (New York: Columbia University Press, 2021).

Hutcheon, Linda, *A theory of adaptation* (New York: Routledge, 2006).

Josephson, Peter & Lundgren, Frans, *Historia som kunskapsform [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2016).

Kåreland, Lena, ”Wernström, Karin. Å andras vägnar. LL-boken som litteratur-, kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie. Linköping Studies in Arts and Science nr 131. Linköping 1995” i *Samlaren Tidskrift för svensk litteraturvetenskaplig forskning*, Årgång 116, (1995), s. 234–239.

Lundberg, Ingvar & Reichenbergs Monica, *Vad är lättläst?* (Härnösand: Specialpedagogiska myndigheten, 2008).

Nikolajeva, Maria, *Barnbokens byggklossar, [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2017).

Nikolajeva, Maria, *The rhetoric of character in children's literature* (Lanham: Scarecrow Press, 2002).

Nietzsche, Friedrich, *Om moralens härstamning. En stridsskrift* (Stockholm: Modernista, 2019).

Nordenstam, Anna & Olin-Scheller, Christina, ”Att göra gott. Svenska förlags- och författares röster om lättläst ungdomslitteratur”, i *Barnboken - Journal of Children's Literature Research* (2017), s. 1–16.

Nordenstam, Anna & Olin-Scheller, Christina, ”Hjälpa eller stjälpa? Uppgiftskulturer kring lättläst ungdomslitteratur” i *Framtida berättelser. Perspektiv på nordisk modersmålsdidaktisk forskning och praktik*, eds. Heidi Höglund & Ria Heilä-Yllikalio (Åbo Akademi, Vasa 2016), s. 103–120.

Nordenstam, Anna & Olin-Scheller, Christina, ”Lättläst - en demokratifråga”, i *Utbildning och demokrati*, Special issue, vol. 27, no 3 (2018), s. 35–52.

Nordenstam, Anna & Olin-Scheller, Christina, ”Om modelläsare i lättlästa svenska ungdomsromaner”, i *Samtida svensk ungdomslitteratur. Analyser*, red. Åsa Warnqvist (Lund: Studentlitteratur, 2017), s. 127–145.

Nordlund, Anna, *Varför litteraturvetenskap? En ämnesintroduktion för nya studenter [Elektronisk resurs]* (Johanneshov: MTM, 2017).

Olsson, Anders, *Tankar om läsning* (Stockholm: Themis, 2015).

Soler, Luna, Zwart, Sjoerd, Lynch, Michael, Israel-Jost, Vincent, *Science after the Practice Turn in the Philosophy, History and Social Studies of Science* (New York: Routledge, 2014).

Plato, *Phaedrus*, [Epub] [translation Benjamin Jowett, 1817–1893] (Gutenberg: www.gutenberg.org/ebooks/1636, 1991), [hämtad 2021-11-05].

Said, Edward W., *Orientalism*, [Epub], [25th anniversary edition] (Vintage Books, a division of Random House: New York, 2003[1994]).

Wennström, Karin M., *Å andras vägnar. LL-boken som litteratur- kultur- och handikappolitiskt experiment. En kommunikationsstudie*, 1. uppl., doktorsavhandling (Linköping: Linköping Universitet, 1995).

Internet

Argasso bokförlag, hemsida, u.å., <https://www.argasso.se/boecker/laettlaest> [hämtad 2021-11-07].

Bokförlaget Hedvig, hemsida 1, u.å., <https://www.bokforlagethedvig.se/om-forlaget/var-syn-pa-lattlast/> [hämtad 2021-11-07].

Bokförlaget Hedvig, hemsida 2 u.å., <https://www.bokforlagethedvig.se/nyheter/johan-werkmaster-viktigt-att-ta-fram-de-litterara-kvaliteerna/> [hämtad 2021-11-10].

Hegas förlag, hemsida, u.å., <https://www.hegas.se/var-syn-pa-lattlast> [2021-11-07].

Krönikör Göran Rosenberg, *Lögnens språk*, 2019, <https://sverigesradio.se/artikel/7340525> [hämtad 2021-01-23].

LL-förlaget, hemsida, u.å., <https://ll-forlaget.se/om-oss/> [2021-11-07].

P3 Dystopia, *Du kan inte gömma dig*, 2018, <https://sverigesradio.se/avsnitt/1071720> [hämtad 2021-01-23].

Sveriges radio, Kulturnytt i P1, u.å., <https://sverigesradio.se/artikel/obegriplig-joyce-bok-tog-66-ar-att-oversatta> [2021-11-07].

Vilja förlag, hemsida 1, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/om-oss/om-lattlast/> [2021-11-07].

Vilja förlag, hemsida 2, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/lattlast-for-unga-vuxna-och-vuxna/lattlast-pa-svenska/bearbetningar/1984-lattlast-version/#show> [2021-11-07].

Vilja förlag, hemsida 3, u.å., <https://www.nyponochviljaforlag.se/om-oss/om-lattlast/lattlastnivaer/lattlastnivaer-vilja/> [2021-11-07].